

РАСУА ГАМЗАТОВ

БУЛУҮНДЕ **А**СТАРЕГҮӨ

★

★

РАСУЛ ГАМЗАТОВ

БУЪЛУЪНДЕ АСТАРЕГЪО

Дагестанское
книжное издательство
Махачкала 1968

ТАТ
Г 18 С (АВАР)

Ә зугьун тати чарунди
Сергей Изгняев

Х у д о ж н и к
В. Черепанов

Э вилест иму нисди жиге, эжеки нисе дануьсде нум, творчествой эн вегирлуье шогьире, Лауреат ленинская премия, шогьир эн хэлгь Догьистуре Расул Гамзатова. Неки э вилест иму, нум ве нуьвуьсде произвeдениегьой эн Расул Гамзатов мэгІлутьми э де вилестгьойгеш.

Произвeдениегьой эн Расул Гамзатов эз зугьун авари чарунде оморет э омборе зугьунгьо, ве гьемчун э гьеме зугьунгьой эн хэлгьгьой Догьисту. Э зугьун тати и суьфден сборники эн произвeдениегьой Расул Гамзатов. Чарунди угьоре э зугьун тати шогьир Сергей Изгняев.

Произвeдениегьой эн келе шогьире четини эз е зугьун э е зугьуниге чарунде. Лап четини эз келе Іюшире зугьун уруси чарунде произвeдениегьоре э зугьун тати, комиреки нисди ужире Іюшире запас эн гофгьо, омборе ярашуйгьи ве омборе бемзерлуье гофгьо, гьисдигьо зугьун урусире. Четини э зугьун иму чарунде эз зугьун

урусн омбор келе мэгІэнолуье произведениегьой эн шогьире, гьишде гьечу селт, дегниш несохде мэгІэноюре, ярашуьгьниюре, офде ужире гофгьо эри дуетмниш сохде метрика, ритм, рифма, гуьнжолуь гьисдигьо эри чарунде оmore произведениегьо.

Эз э и сборник дарафдигьо произведениегьо всдиники, шогьир Сергей Изгияев омборе хьэрекети венори эри э зугьун иму чарунде, сгІэлмиш, пузмиш несохде келе мэгІэно ве ярашуьгьнигьой эн стихигьой Расул Гамзатове.

Оммо неденишире э ижире келе хьэрекети эн переводчик, гьелбет гуфдире нибуки гьеме э и сборник дарафдетгьо стихигьо э ежире усдоети, фегьмлауьи ве ярашуьгьниревоз чарунде омори гуфдире э зугьун тати. Неденишире э кими кемсуьгигьо, комнгорски кими вэгІдо омбор чстини эри эз сер сохде э чарундеки ижире келе мэгІэнолуье произведениегьоре э зугьун иму, очугь гуфдире мибуки и сборник эн вегирлуье шогьир хэлгьи Расул Гамзатов гьисди хубе, гІуьзетлуье бэхш эри хундегоргьой зугьун тати, шогьоди эн дусди хэлгь иму эки эн келе шогьир вилеет иму, шогьоди эн бирорлуье дусди эн хэлгьгьой Дегьисту.

Чуьтам аварец э зугьун хуьшде, урус э зугьун хуьшде, тат гьечу э зугьун хуьшде э дуьл-

гоши ве келе разимендиревоз эз автор эн и кни-
га мухуну ижире мэгІэнолуье, ярашуьгълуье ве
мугъумлуье гофгъо — фикиргъой шогъире эз то-
вун зиндегуни, эз товун четине ве гІуьзетлуье
санигІэт эн шогъири.

Зиндегуни раче верэгъ дестони,
Гъеме унжо хъохмолуьи инсони.
Пура суьмбуьл эй оmore у хъэсуьл,
Ранжбер миё туме шенуь э мэхъсуьл.

Васал воруш шур-шур рихде эз гъово,
Шелгъэм зере э мерж меровт савзегъо.
Э чум шогъир товуш доге дугъ эн гІэрс,
Данки зенди гуьнжое гоф эшгъ хъэвес.

Произвeдeниeгъой эн Расул Гамзатов нуь-
нуьсде оmoreт неки э келе усдоети, данандеи
ве ярашуьгъиревоз. Угъо гъемчун нуьвуьсде
оmoreт э келе муьгъбет, хосден ве дусдиревоз,
комигъоки пурут келе дуьл шогъир э кин одо-
мигъой хори ве комигъореки у бемзер зерени э
буьлуьнде астарাগъой асмуревоз:

Э ён дуре астарাগъой эн асму,
Чуьн ракетгъо варафдетгъо е ченд бо,
Хосденуьм ме гъэнет зенуьм э кишму,
Одомигъо — буьлуьнде астарাগъо.

Произведенигьой эн Расул Гамзатов гуфди-
ренуьт эз товней одомети, лонгьменди, темизи,
номуслуи, хьэёменди ве гьирьетлуи эн инсон,
эз товней муьгьбет дошден Ватане, шолуми,
дусди ве бирори, эз товун игидьети ве мердье-
ти, эз товун гьинорменде жофо ве Гуьзетлуе
коргьой эн одомигьой буьзуьрге вилеет совети-
му — вокурдегоргьой эн коммунизма.

Х. Авшалумов

СТИХИГЬО

* * *

Э їн дуре астарегьой эн асму,
Чуьн ракетгьо варафдетгьо е ченд бо,
Хосденуьм ме гъэнет зенуьм э кишму,
Одомигьо — буьлуьнде астарегьо.

ТЕ ХОРИ ЧЕРХ ХУРДЕ

Тегьер эн глов, ме чуйшмере
Гьенжиренуым, тик верафде.
Рэхь сохде бур сершевире,
Бур себэхьэш рач вохурде.

Э лойгьойму, э сер доргьо,
Эже дуьлгьо гьисдуьт лап тиж,
Эз чойгьой догь астарегьо,
Чуьн глов билогь мигьенжируым.

Эз лугьонди ковре асму,
Эз гьэд боггьо, мержлуггьо,
Мигьенжируым эвре изму,
Тегьер шелбет эз булутгьо.

Эз жилгьэгьой сердохьори,
Мигьенжируым тегьер эн глов,
Жер-жер нуьшде верфе гьони,
Хьал бирени, расире лов.

Васалеш ме мигъенжируым,
Вэхд кошдеш сер гуьрденге.
Чуьн эрэгъи мифубердуым
Сэхде сузов эн Севере.

Биренгъине гъенжиреки,
ТэгІрифменди эри хори,
Чуьн дервозей эн ченд ранги,
Лов пейлей меш гьечу бири.

Дор жингъили гуьл доренге,
Руьгъ-руьгъ мирихд гІов эз дохьор.
Э у дохьор, верафде ме,
Мигъенжируым хушбуь рихьон.

Гуьлишони эн хорире
Мигъенжируым, тІэгІриф доре.
Е ченд гиле соьмиш бире,
Ме гъенжирем мэгІингъоре.

Суке чи нисд дуьл инсонн.
Не гъенжирем эз дусд журо:
Э вэхд шори—шелбет бири,
Дерд биреки — туьнде шороб.

Нигъенжируым негъогъи ме,
Мигъенжигеш дуьл эй хуьшде.

Дирем тузгьой Хиросиме,
Э фестиваль шоре хэнде.

Чуьтам кефе нуф додоре,
Гьенжиремге ме пиворе,
Верасирем мэгIэноре
Эн шефдире ве дузире.

Хосдей мени, шорини гьэсд,
Рузеш битев суьпердени.
Гене гуйге нисдуьм ме месд,
Тэхсиркор гьисд зиндегуни.

Эзи гIуьлом ме рафдуьмгеш
Ве суьрои не биремгеш
Хоюгу хэлгь бэхдевери
Те черх хурде келе хори.

ПИРЕ ДОГЪЛУЫГЪО

Зигьисденуыт э сер догъгъо
Эз зуревоз хьохмой хэлгыыо.
Бегем догълуы гыч мигьилуы
Номус эн бу локолуы?

Екиш нидуы пойгъэлети,
Угъо уёгъ-мугъоети.
Э чум кире дирируытге
Мидуыт гымет чуыш гысдигс.

Пушой эн женг пире догълуы,
Чуын гІэёндор, у мидануы
Ки мибуге, тсгьер дохьор,
Эн ки мибу перишон хьол.

Ки гуфдиге дургунире,
Пир мидануы бирден уре,
Совусдуытгеш гІов суьрхире,
Тегьер заргел, руй энуре.

Тегьер эн верф муй эн сери,
Пусдиш э тен догълуь вери.
Гьер гоф эну гьисд метелс,
Э ёр гуьрде уре гьемме.

Пире догълуь, хьуьрмет туьрс
Хэлгь гуьрдени э туь гуьре,
Чуьн хьохмолуь — меслэхьятчи
Эй гьер сервор ве гьер илчи.

Э кул эн гIэсб е гъэрибе
Э дигь ишу миомоге,
Пире мердгьо, чуьн хононде,
Мидануьсдуьт дуьл энуре.

Метлеб четин мибисдогеш,
Мидануьсдуьт чуь гьисдигеш.
Белкем духдер хосде гешде,
Е гьисд мигьмун гъуногь хуьшде.

Э дигь эн Чох бу Камалил,
Зурбо рач бу гье и гIэил.
Келетегьош мигуфдируьт:
— Эзу ники гьич нивинуьт.

Духдергьоре, зенгьошуре
У миберуь, соймиш бире.

Номус хэлгээ эри дошдс,
Бсбе уре белксм куьшдгс.

Гьелем Шамиль жовон гьисди
Эз г|аилгьо десде бесди
Кура мисохд э эйлонме
Рэхьбер бире эри гьеммс.

Е пиремерд гимирен
Э у товун гуфдирени:
— Тусди барут миведешенд,
Э Кавказ гром у мидешенд!

Э дигь мэг|ни хунде Махмуд,
Гуфди е мерд, шиниремунд:
— Э уьлуьмиш у хьозури
Эри раче чумгьой зени.

Ме гьисдуьмгеш екем г|эйбкеш,
Гуит э ме кемсуйгиреш.
Хьозурум ме эз келете
Эй шинире меслэхьэте.

Текебури гьич нисохдут,
Пиргьо суреш мивокурдут.
Гуйге тегьер астарегьо,
Эдет суьгьбет сохде угьо.

Вохурденге э рэхь ишу,
Пиргьо бире э ме гьэршу,
Угьоре ме рэхь доренуьм,
Э пушошу сер зеренуьм.

ЭРИ ДЕДЕ

Ме гІәилле бируымгъо вәхд
Лап гушесур, женжел бируым.
Хьуьжеткориш бируым ме сәхд,
ДәгІной туьреш гуш нигуьрдуым.

Оммо салгъо мигирошдуьт,
Нитерсируым әз гьисмет ме.
Имугъой ме сегьмуьсденуым
Ә пушой туь, чуьн гІәилле.

Ме ә хуне ә ён деде
Дердгъой дуьле вокурденуым.
Сипре сере зофру гуьрде,
Ченд бо ә ю сер зеренуым.

Ме әз хуьше биразинуым,
Тегьер недан, ме серт гешдем.
Бирембу вәхд гуш нигуьрдуым
Ве гьзйгьусуьз туьре гьншдем.

Гуйге ээ жевгъ бирден жесде,
Хьэрекетуым эй вирихде.
Офдоренуым э гэвл песеде:
«Не бирейми фурмуш, деде?»

Туй муьгьбетлауь денишире,
Мере гIэйблауь гьич нисохди.
Туй ээ дуьл ох вокошире,
Пэхьники гIэрс мирихунди.

Астареш ки ишуйгъ доре,
Э эхир рэхь хуьшде рафде.
Кук туьш гьони сипре сере
Э пушой туь зофру гуьрде.

Э ӨН КУЪРПИ МАКСОБ

И шев фурмуш нибу эз ёр:
Э сер пэхьлук веворе ён,
Э савзегегь, куьнд эз куьрпи,
Дегешдеймгьо ме не туьни.

Хнике менг мидо товуш.
Десгьоймуре, тегьер болуш,
Э бонлейму мидонорим,
ГПэсбеш э чул михорундим.

Гуш мидошдим сес чой догъэ,
Сес жуьмуьсде дор-дуьрохэ.
Чуьн ихдилот пире мердгьо,
Бируьт эйму у сеслегьо.

Гуйге дуьньёгь гьэргь биребу.
Гьер тараф рач муьгьуьжуьз бу.
Дуьл меш мисохд омбор шори,
Эз безетмиш бире хори.

Чуьтам догълуь эри гъуногъ
Сухундеге е ченд чирогъ,
Гъечу асмуй нимшеви
Астарегъо дегесунди.

Нивегуьрдуйм чум эз асму,
Шориреш нисд гъэдер изму.
Сохде коргъо э гъэили
Мигирошдуьт, чуьн ворвори.

Фикиргъой ме гъисдуьт гене.
Гъэзиз дошде Ватан мере,
Хэлгъ невинуй дие беди,
Сохут шори эз хушбэхди.

БишэГъире ве шефдире
Гъич нихоюм э чум дире.
Те песнии нефес эп дуьл
Гъуьмуьр мере хэлгъэ мидуьм.

ЗУГЬУН ДЕДЕИ

Гуйге гьемме тегьер хови — муьгГуьжувзи.
Меш ки э хов бейхэберуьм,—гуйге муьрдем.
Рузиш герм бу, э Догъисту, э мейдузи,
Э синей ме гунле дери, гъэргъ дегешдем.

Гъэйгъсуьз, сес сохде-сохде чой рихдени.
Кесгьо уре, чуьн герексуьз, сохдет фурмуш.
Мент бире, меш дегешдем э руй хори,
Гъеле э хок не чаруьсди жендек имуш.

Эдем муьрде, хэлгъ, хэберсуьз э и сэхьро,
Белкем инжо екиш эз ме куьнд ниёвтгс.
Энжэгъ шуьвен сес бейгъушгьо гье миомо
Ве унг нолей эн жейронниш эз жеиге.

Не оморет э сер гъовре эй гирисде,
Меш ки жовон, косод гГуьмуьр эдем муьрде.
Деде, хэгьер, ёр меш гъеле нис дануьсде
Гирьё сохут, гъэмлауь домо эй вокурде.

Эз гъувотиш гюжиз бире, ме муърдеки,
Бирден эз дур шинохэ сес шиниренуым.
Рэхьгироргъо гоф мисохдут дуй-эеки,
Зугьун ишуш авари бу, — верасируым.

Гьс и туьтем ме муърдеки э инжиге,
Дуй-эеки гоф мисохдут одомигъо
Эз гӀэмелгъой эн комини Хьэсен буге
Ве эй коми ГӀэли бугеш сохдут гофгъо.

У зугьуне е пертовуш шиновусде,
Сер гуърденуым зинде бире ме дуйборе.
Верасируым: эз духдиргъош зу хос сохде,
Энжэгъ зугьун эн деден бисдо чоре.

Кимигъоре хос сохдени зугьуниге.
Э у зугьун мӀгӀни мере чуйтам хунум?
Эгер себэхъ зугьун эн ме терг бисдоге,
Муърдей мере гьс имбуруз ме михоюм.

Гуфдируьтгеш зугьун иму лап косиби,
Эри эн у ме мисохум дуйлсухуни.
Нис гешдсгеш э мейдугъой эн гӀуьломи,
Окмо зугьун эн деден, чуйн шир юни.

Эри хунде догълуй дестон эн Махмуде,
Чарундере э зугьун кес михуними?

Бегем гьони ме песини эдем хунде,
МэгІнигьоре ме нуьвуьсде э авари?

Ме хосденуьм зиндегуни ве гуьлломе,
Гьер куьнж хори эн дуйньёгьеш ме хосденуьм.
Улкей совет эй ме зиёд гьисд эз гьемме,
Эри энэ э авари ме хунденуьм.

Азад гьисдгьо ве гуьлишон Ватан мере
Эз Балтика те Сахалин ме хосденуьм.
Хьозурум ме э чуь жигеш эй жун норе,
Энжэгь инжо гьовре бире ме хосденуьм!

Эри хунде э сенгь гьовре эз дигь ме куьнд
Ве аваргьо э ёр ишу эри гуьрде:
Шогьир Расул э у зугьун мэгІни михунд, —
Кук эн Гамзат, кук аваргьо эз дигь Цада.

* * *

Бэхил бугьо гьелбет мибу ю хьэшокор,
Гьич нигьилуь хэлгъэ сокит эй зигьисде.
Бэхил мибу беде гофгьо гердундегор,
Эз ме зуте хэбер мере у расунде.

Дургу гьисдгьо хьэшогьоре гьобул сохдс,
Тегьер эн расд, гуйге хэбер гьисди лап дуз.
Эзу товне мере хиник туь вохурдей,
Меш ки гьуногь теклифсуйзуьм э имбуруз.

Гьибле гуьрде, э куьнж нуьшдей эри хунде.
Э гьэтлийн гьэсб туь соки гьисдгеш дилбош,
Чое пегьриз сохдениге эри хурде,
Теклифсуйз мерд, хуьшдени ю менуь гьэтош.

Гьэйгьусуйз мунд овурдемгьо эри ю бэхш.
Меш ухшешуьм, дирейтге тор бире рузе.
Муьхшуьли бу эй ме назу, гьисдигеш вэхьш,
Чуьн хэбердор эн дердгьой ме «мияв» мизе.

Пой вечире, эз гъопушу дур биренге,
Шори-шори э синей ме сег вешенде.
Белкем гІәзиз әри гъемме ме нисдуьмге,
Оморей меш э кимигъо сарф нис сохде.

Гъич мибу ми тәхсирсуьзе, тегьер вәхьшгъо,
Нерасире э гъәвл эн кор гІәйблұь сохде?!
НәгІлет гердо э у дургу, гъисдгъо хьәшо,
Ә хуней ме гене шори әй вогошде.

* * *

Глов немуърде не хурдемгеш,
Чире миём, гуьл нисдуьмгеш.
Е руз миёв сипре богъбон,
Е шев миёв сие богъбон.

Мэхьсуьл гендуьм ме нисдуьмгеш,
Мидуруну рэхьмсуьз генеш,
Чуьн руз сипи гьисдгьо ранжбер,
Чуьн шев снегь гьисдгьо ранжбер.

Хурузкугьн туь нисдигеш,
Жейрон эн догь ме нисдуьмгеш,
Е руз миёв сипре овчи,
Е шев миёв сие овчи.

Сипре овчи пэхъни мибу,
Сие овчи мизенуь бу?
Белкем лерзи дес суьфдеи,
Шенде гунлеш ён рафдени.

* * *

Мәҗһиңһой ән Махмуд мизигһуьт те увәхд,
Те кейки ә Кавказ зенгһоют ярашуьгһ.
Муьрдигеш у шогһир, бегем нисд ә ивәхд
Эй муьгһбет хунуьгһо мәҗһиңһире рач ошугһ?

Чуьн есир биреним, шинире шогһире,
Эри эшгһ ән муьгһбет хунденге мәҗһиңһире.
Эй догһлуь, герек нисд дусд мере дуьздире,
Дердименд, рач-рачгһо гһисдигһо Муире.

Э у девр кем небу, чуьн Шамиль, жобордгһо.
Догһлуьгһо утһоре сәхд ә ёр гуьрденуьт.
Эз увәхд Шамиле ә есир бердетгһо,
Небирет де бегем әзуни гһинорлуь?

Догһлуьгһо эз гһәтош ченд женгһо гһирошдет.
Леш бирет кимигһо ә гһовхо увәхди.
Хәнжеле бирәхһне негһогһи несохдет,
Гһисдигеш у ерәгһ эз пулат шолуми.

ЭЗ МЭГНИГЬО ЭРИ МУИ

Эри артистка Муи Гасанова.

1. НЭГЪОРЕЙ МЕ

— Хун туь, Муи, эри муьгьбст,—
Мигуфдируьт жовонгьойму.

— Эй гирошде жснгьош, гьелбет...,—
Талаб сохде пиргьош изму.

Те мэгIнире сер гуьрдени,
Тозе шороб ебо гьенжим.
Песде гуьрде э дес чеши,
Нэгъорере эйшму зеним.

Ме хундеки мэгIни гьони
Ох миверов эз дуьл пиргьо,
Эй гьиноргьой эн жовони,
Духдергьоре дуьздиретгьо.

Эри пиргьош ме михунум,
Чуьтам э женг не сегьмуьсде,
Мимундутге ишу э чул,
Оmmo дуьлгьо — э дигь хуьшде.

Хосде ёр ме имугьойле
Э екиге соймиш бири.
Те арт гIуьмуьр туь эри ме,
Нэгьорей дес, дуьлхошини.

Сургьой дуьле ме вокурде,
Нэгьоре — дусд, э туь дорем,
Комигьоре эри деде,
Хэгьергилиш не гуфдирем.

Э гьер жиге эдем хунде:
Эй Московни ве дигьбончи.
О, нэгьоре, гу эри ме:
— Михундум ми эй тек гьечи?

2. ЭГЕР ДОГЪЛУЬ ГОФ ДОРНГЕ

Э эшгъэвоз туь пушоте миомори.
Бегем, суьмуьргъ, туь вир сохдей рэхъэш гьони?

Минувуьсди эй ме когъоз туь е ченд бо,
Адрес мереш эзвер сохде, тегьер нубо.

Имугьойле гуйге мере де нис хосде,
Дуь васали когъоз эй ме нис нуьвуьсде.

Эри хуышде сохдембируым гьер вэхд фикир:
«Гоф эн догълуй муьхъкем мибу, гъич нибу вир».

Дегнш сохде туь парталгъой солдатире,
Дие эйчуь туь гъэл гуьрде екигере?

Гофгъой туьре ме сохденуым гье вогоруш:
— Бегем жовон, сэхд хоюгъо, мибу хомуш?

Эзумогъой э у чингъой офицери
Десгъой соймнш бире зенгъо ченд расири.

3. Э МЕРЖЛУГЪ ТУЪЛ ПАЖИРИ

Э савзе мерж олгъирмизи гуьл ме вери,
У савзе мерж гъисди лап куьнд эз дохъори.
Эйчуь гъони нис офденуым у гуьл мере?
Эвр сузови, тегьер нештер верф тов доре.

Белкем дие э ён ме дусд невогошдге,
Сес куфдеи эн пенжереш неомоге.
Бегем, и верф не верасде гье миёв,
Дие э мерж раче гуьлгъош гъич ниверовт?

Чум доноре э пенжере нуьшдем тэхьно,
Гузетуым ме туьре, севгил, эзу рэхъгъо.

Сипре парче верф дегуьрди э руй хори,
Энжэгь гьопу эз гуж кулок жуьмуьсдени.

Нидануьм ми сохде гужет у рузе ме,
Кейки винуьм э руй эн верф жиге чекме?
Бегем ниёв у руз эй ме туьре винуьм,
Э герден туь гьэл дусдире ме дешенуьм?

Текей э ме гьэзоб доре дерд мисоху?
Текей кулок гьопуй мере мишувуну?
Мимунит ми верфгьош омбор хьэл не бире?
Бегем мержгьош савз нибошут эй ме дие?

4. МЭГІНИ

Бейму муьрд эз вэхд зуте,
Э гІэили мундум етим.
Гьэмлуь минуьшд шевгьо деде,
Гуферере эй жумунде,
МэгІниш михунд, гІэрс рихунде.

Жовоне кук и гьеминон,
Бугеш дусд ме, бири селт дур.
Мешки увэхд бируьм жовон.
Энжегь дедей гье дуьл мидо,
Эз чумгьоюш гІэрс миомо.

Нэгъорере ме вегуърде
Гогь э дигъьо, гогь э шегьер
Межегъисдуым, мэгІни хунде.
Гуш веноре дедей мере,
Сер гуърдембу гирисдере.

Бирден дедей муърд некуми.
Нуьшдем сергъуз, ёсе гуърде.
Геймиш бире э сиегъи,
Шев те себэхь унжо нуьшдуым,
Эз дерд эн дуьл мигирисдуым.

* * *

Э хов дирем гуйге муьрдсм,
Десгьош веруьт э сер сине.
Гъамлуй десе ме гердундем,
Э дес омо тие луле.

Эжи у гъуш? Жугьоб дуйгу.
Сэхд яралуь бири учмиш.
Хъэрой сохде воисдембу,
Ловгьо сэхдуьт, сес ме бугъмиш.

Меит меш бу хиник, гурунд.
Куьнд эз ён ме мирихд пур чой.
Руз поизиш гІәрс мирихунд.
Кулок мигешд, зере сэхд вой.

Дерд меш гьисдге, эдем дире:
Чуьтам дусдгьо пой вечире,
Э сер душгьо берденуьтге,
Сергъуз угьо рафденуьтге.

Песде хове диремгъо вэхд,
Гуйге уёгъ бируым ме сэхд.
Тегьер жэгIмет, митой мере
Сохденуым рэхъ, зар доноре.

Гуйге очугъ гирисденуым,
ГIарсеш пэхъни нис сохденуым.
Эй гирошде гIуьмуьн у,
Е ай зинде мундеи бу?

ДАРАФДЕКИ Э ХУНЕЙ САМЕД ВУРГУН

Сук мибисдо серзеворо симов зерс
Эз руй гужлуй рихде гловгьой пуре чой догь,
Гьэргь понсде, куфденжон гьопуй туьре
Эз хьэйфбери дердлуй бире дусде гьуногь.

Дуьл яралуь понсдем ме инжо тэхьно,
Бегем нисди и гьэдерсуьз зулум, Самед?
Э тикедогь миверафдуьм, нисдгеш рэхьгьо,
Туьсуьз инжо бирейнжон гьони гьисмет.

Воисдени гьэл дусдире ме дешенуьм,
Хьэрой сохде, огол венуьм, — оммо сес нисд.
Энжэгь евош гьэмлуй музык шиниренуьм,
Тегьер дуре астарегьо, туь хиник гьисд.

Зарифетгьош дие нисе шиниренуьм,
Гермиш неде, соесуьзи эн туь утогь.
Э хуней ме вогошде нис дануьсденуьм,
Эз лап дургьо оморемгеш гьони гьуногь.

СОГЪБОШИ, СТАМБУЛ

Сер Босфоре гъэренлугъи дегуърди,
Оммо генеш руй эн дерьёгъ мидо тов.
Гъэзобкеше Турцияре оголи
Нумаз шеви эри хунде пушой хов.

Согъбоши туыш, келе мечит Сулейман,
Ерашуйгълуь вераисди минорет. .
Гъони нуышде э ён хъарем эн султан,
Дес кешире, э хэлгъ сохде у минет.

Согъбоши туыш, азартлуье гъуморбаз,
Э кофейни шев те себэхъ туь нуышде.
Мозоле туь унжо офде, шогъибаз,
Турцияре ох кешире туь гъишде.

Согъбоши туыш, э сер зани нуышдегор,
Согъэ гъуьмуьр э дин бовор сохдегор.
Оммо фелег эичуьнниге гъйгъусуьз,
Нисди кумег э чуьн туьни гъисметсуьз.

**Согъбоши туыш, сэхьиб дуй дес,мазчи кук,
Гъич вэхд жофой пойбирахъне нибу сук...
Фирегъуне руй эн дерьёгъ бири тор,
Жиге-жиге Стамбулиш мидо тов.**

**Э Догъисту ме верафде э дохъор,
Дуьл ме гене дорд дорени эзу хьол,
Диренуьмге ме эз дури гIарс-гъирке
Ве езугъэ ох кеширей зен — туьрке.**

Э ТОВУН ВАТАН МЕ

Кем не гешдем ме гІуьломе.
Гьони эз ме пуьрсируьтге:
— Омборутми дусдгьо туьре
Э гьэрибе улкегьойге?

Ме верафде э бун аул,
Диренуьм дур, эхир нисдгеш.
Пире туьрке эз Стамбул,
Э бебей ме гьисдгьо ухшеш.

Тенге куче, бурме-бурме
Шохьогуми сокит бире.
Вохурденге шинох э ме
Боворинлуь чум доноре.

Чуькле дугьлеш бурмундени
Келе чигьрет эи чуьшмере.
Э ёр мени зен эи Капри,
Э дедей ме ухшеш зере.

Э ён дерьёгъ у поисде,
Дес мижумунд, рэхъник сохде.
Тегьер деде лово хосде,
Ферзенд хуышде хысоб сохде.

Эй ме Париж бири глэзиз,
Кейки у руз раче духдер,
Гуьл михэке чире поиз,
Бэхш доренге хушруй тегьер.

Грецияре азад дире
Эи ме гысди келе войге.
Шогъир Байрон, жуне норе,
Пуч бири желд э унжиге.

Игид хэлгъгьо, дусд ме, Глезос,
Дешендеи э гъэземет.
Генеш деруьт хэлгъгьо э ёс,
Азади гысд эйшу ниет.

Ме сохденуьм хъэрекети
Эй зу дире Ватан мере.
Дуьл ме сохде омбор тэгИди,
Учмиш бире, эй оmore.

Эз гьемме зу африканце,
Тегьер бирор, ме гъэл гуьрдем.

Эз бухову хилосире
Эй гIароб ве негр хосдем.

Нисд шуморуш дусдгьой мере.
У хьурмет эн ватан мени.
Эгер эз ме пуьрсируйтге:
— Бирей ми туь э есири?

Меш мигуюм:

— Бирем э гьэд,
Эзиму куьнд гьисдигьо хэлгь.
Чехгьо дусди бесдетгьо сэхд,
Гуьрдет есир мере энжэгь.

Гьоврей солдат эн уруси
Гьер тараф ю гьуьзуьргуьли.
Болгария гуьрди есир,
Мере хосде лап эз дуьли.

Гуйге хори бири эркин.
Келегеди эн меш уни,
Гуьлом сокит нисдгеш белкин,
Дусдгьо омбор бирет гьонц.

ЗЕРДЕ ВЕЛГГЬО

Эдей рихде, эдей рихде гене ворущ,
Бирэхънее шивгьой доре темиз шушде.
Велггьой доргьо чарусденуьт э велговуш,
Хэзон бире, тек-тек э руй хори нуьшде.

Поизине сэхде кулок, шэггьге зере,
Пиш сохдени эз гьэд хьэёт велггьой доре.
Чуьн герексуьз ве бизнесуьз, гьуьл додоре,
Э кучегьо дешендени, чуьн оворе.

Рэхьгироргьо, зирпой сохде, гиросденуьт,
Э гьэд малад ве эн гилов сэхд шишире.
Инсонгьошки эз ёр фурмуш зу сохденуьт
Велггьой доре, софе эвир синешуре.

Дануьсденуьм тозе велггьо гене меровт,
Тегьер гьер сал чуьмегьошки пур мибошут.
«Эйчуь гьечи, — э мэхьшово гофгьо миёвт,—
БишэгIр гьонун битмишигьо миё бошут?»

* * *

Салгьо рафде, гҮьломиш ки дегиш бири.
Муйгьой сер ме зу биретгеш бивэхд сипи,
Вохурденге эловлуье дуьл жовони,
Гуйге гене наздегь сале гьисдуьм гьони.

Гирисуьм ми, ёде хэндуьм ме гьонилей?
Чуь миё бу, салгьой гҮьмуьр, пир не бошим,
Наздегь сале жовонгьойму э ворилей,
Той эн ишу мере хунде, рач вежегьим?

Чуь гоф гуюм э пушой эн тэхьле дузи?
Оммо бирден дес эн расди э сер сине
Э чепило верафдени и ченд рузи,
Гуйге угьош хэберсуьзуьт эз хьол гьеле.

ТУЪ РАФДЕНГЕ Э ДОГЪГЬО...

Туъ рафденге гьеминонлугъ
Э сер догъгьо, гьемин бируым.
Чуьшмеш вебу. Руз бу очугъ.
«Бура, рэхъник!» — ме гуфдируым.

Шохъонгуми верасируым
Фегъмсуьзе кор сохдей мере.
Гуйге э гъэд желе деруым,
Эдем гІэзоб сэхд кешпре.

Мисохдум ме ченд жуър хэёл:
Гуйге дохъор вечаруьсди,
Усдо — рэхъэ гъуьч сохдегор
Лап серхуши, уёгъ нисди.

Гене хэёл сохденуым ме:
Миёсд куърпи вечаруьсде,
Негирори чой Кайсуре
Ве эзунжо зй вегошде.

Вонсдембу мере гене:
Туьре гІэйб дуйт бебе-деде
Ве э шофер минет сохде,
Вогордуну зу э хуне.

Гьовой эн шев дегуьрденге,
Дуьл ме диеш гурунд бисдо.
Чуьтам гьевел хундембуге
Дердимене ошугъ — усдо.

Бейкеф вэхд-вэхд биремгеш ме,
Гене туьре омбор хосдем.
Рэхьсуьзире ве сайлгьоре
Э кумеги огол зерем.

Э ЕН ЭНУ ПЕНЖЕРЕ

— Туь эжеи, дуьл ме, гьони?
— Э ён энү пенжереюм! —
Сине дуьлсуьз буше гьоби.
Унжо дерд-гъэм декуьрденуьм.

— Гу, эжеит, фикиргьой ме?
— Гене э лой эн пенжере! —
Е инсоне дерд ю гьисдге,
Хунеш эй ю хиник бире.

— Ишму, чумгьо, э же дерит?
— Имуш э лой эн пенжере! —
Эзу чумгьо гларс рихдени,
Герме шуров эз гьутине.

— Дестон шогьир, есирими?
Эже учмиш гьони бире,
Гьэнэт зере, гьер риз мэгIни?
— Гене э ён эн пенжере.

— Шев-рузине фикиргьой ме,
Эгент бу ишму гьони?
— Э пенжере деруьт гене,
Э же нуьшди дуь одоми.

Ишуш гьисдуьт зен не шуьвер.
Песг ме инжо чуь герекуьм?
Бу вэхд, кейки ригаз тегьер,
Дениширейм иму гьердуь.

ХЭНЖЕЛ

Эз дувор вегуурде лап куьгьне хэнжелс,
Э тегьер небелед эз гьулбогь сэхд гуьрдем.
Е гилеш ме туьре не бесдем э куьшд ме,
Бедкори эй сохде гьич э чул не бердем.

Кими вэхд ме туьре сохденуьм инжимиш,
Покурде жер тузе э десмол десевоз.
Оммо туь не бирей гьич э хун буётмиш,
Неки эн одоми ве э хун гьушевоз.

Э тегьер эн корсуьз бирени туь ёхмиш.
Э тегьер сим эн саз нешдер туь сес сохде,
Тижире сохденге нэхуьй ме синемиш,
Муй сереш, чуьн серчи, гьеебо венгесде.

Мереш ки гьисд ерэгъ, эз хэнжел гужлуьни,
У ерэгъ шолуми, бирори, дусдини.
Песг эйчуь хэнжеле ме тимор сохденуьм,
Кими вэхд нештере деш месе зеренуьм?

**Песг айчуь мс дошдем вс генеш мидорум,
Эхи ме рэхьмедуьл шогьвируьм — мэгIнихун?..
Хуьшдени эн хэнжел белкем до жугьобе:
«Чуьнки туь догълуьни ве у гьисд нишоне!»**

ДОГЪИСТУЙ МЕ

Ченд улкегьой эн гӱьломе ме гешдем,
Руе хуне сэхд вомунде, вогошдем.
Догъистуй ме, э зверсер поисде,
Пуърсирени: «Белкем мере нис хосде?»

Меш верафде э гъугъ эн догъ лап гъьндуър,
Э гоф гуьре жугьоб дорум, чуьн буьлдуър:
«Улкегьоре ме гешдемгеш лап омбор,
Гене гӱэзиз туьни эй ме э гӱьлом!»

Бегем фурмуш сохдем доре шовгӱоре,
Гье вогоруш эри сохде чендборе.
Хуби сессуьз ве эз дуьли хосдеш,
Бирач мибу гье вогоруш сохден.

Эгер гьер кук эн муьлкгьойму, жар зере,
Соки туьре ме хосденуьм гуфдире,
Сенгъ дохьоргьош визор миѣвт эзу жевгъ
Ве вогоруш сохде сесе чул энжэгъ.

Кейки бири э хун ве гIэрс буётмиш,
Ферзендгьой туь не дешендет гьич шивиш,
ШовгIо доре, мирафдуьт желд э уьлуьм,
Хэнжел э дес женг эй берде гьинорлуь.

Женггьой довгIо сокит бире, верасде,
Догьистуй ме, кукгьо туьре деш хосде,
Эдет сессуьз, шовгIо доре, кор сохде,
Ерэгь жофо гьони э дес вегуьрде.

Гьер вэхд дорей гьеммеймуре тербие,
Кор саламет эри сохде, зигьисде.
У гофгьоре гьимет доре нис бире,
Тегьер догьлуь, э гIэсб негьогь нис жесде.

Вогошденге эзу дуре улкегьо,
Э же пурут дургунигьо ве жевгьгьо,
Эз шори туь нидануьм ме тоб доре,
Шиниренге сес эн догьгьо, чойгьоре.

ИХДИЛОТ Э ТОВУН ДУСДИ

Эгер эз ме пурсируйтге:

«Эз чуй бире зиндегуни гыметлу?»

Жугьоб мидуьм:

«Дирируьмге

Дусде дуьлшор

ве дуьшмене дерд-гьэмлуь!»

Э гьэд сенгьгьо ве дохьори

Муьлк Догьисту, улкей догьгьо, пэхьнини.

Унгьэдeр нисд уре хори,

Ченд гьэдeр у тэгIрифини, одлуьни.

Девлет энy нисдгеш зиёд,

Тегьeр синбогь верансди улкейму.

Эри энy келе гьувот

Гьисди дусди, сэхд хосден хэлгь иму.

Тегьeр Шогь-догь, пире догьлуь,

Виниренге эхирсэгIэт омори,

Те муьрдени пуьрси уьлуьм:
— Чув дирейге е ихдилот сох бори?

Э дэгьдэгьей эн песини
Бедбэхд сер гуьрд ихдилоте лап кутэхь:
— Не сохдем ме е усолн.
Ички, туьтуьн эй ме нисдуьт гьич хьэрмэхь.

Эз себэхьн вэхуьшде,
Те шохьонгум дегешде,
Се бо хурег михурдум,
Пенж бо нумаз михундум.

Не дургуни гуфдирем,
Не мол хэлгэа дуьздирем.
Дануьсдемгеш е суре,
Нигуфдурум гьич уре.

Уьлуьм э гоф хэндуйсде,
Э мерд гуьфди у песде:
— Туь зигьисдей соф-хьэлол,
У эй инсон гьисд мбзол.

Белкине туь, пьре мерд,
Не хосдейгеш эй кес дерд.
Кем не сохдей туь ники,
Э омборгьош — кумеги.

Дуьлхуьрд небу дусдгьой туь
Ве небошут дерд-гьэмлуь,
Дураз сохде гьуьмуьре
Ме хосденуьм эн туьре.

Туь зигьисдей тегьер соф,
Э у неве дие гоф.
Сери е дусд ме е сал
Бэхширенуьм, уреш дан.

Зердов вешенд шире мерд,
Эз зугьуниш бисдо перт.
Уре неки дуьшме гьисд,
Эз бинеден дусдиш нисд.

Хьуьршлуь бисдо сэхд уьлуьм:
«Де рэхь туьре нигуьруьм.
Гьисдигеш туь хоненде,
Данки туь гьисд, чуьн муьрде.

Уки хэлгьэ хэйр недубь
Герексуьзи ве делуь.
Имугьойле миберуьм,
Туьре инжош нигьнлуьм».

Мереш шинов туь, уьлуьм.
Э гофгьой туь разинуьм,

**Эн туь дуьшме гьисдуьмгеш,
Эри дузи нисд гоф меш.**

**Бегем мибу одоми,
Уре небу дусд гьони?
Е зигьисде, е муьрдгеш
Дусдсуьз четин гьисд генеш.**

ХЬЭШД РИЗЕ МЭГНИГЬО

* * *

Хъэшд риз мэгІни ухшешини
Э хъэшд рихде чойгьой догъгьо.
Тегьер дерьёгь, шогьирини.
Дуриш гьисдге, бурайт унжо.

Хъэшд риз мэгІни ухшешини
Э хъэшд жовон эн догълуьгьо.
Офдоге сад рэхь гешдени,
Номусдорут гене угьо.

* * *

Пушотегъо минувуьсдуьт
Э тегъними хуьшдеревоз,
Э руй хэнжел хэт мекендуьт,
Нигуюм ме э гофевоз.

ГъиргIэт э зир, мирафд э женг,
Бэхшлемиши эз ёр хосде.
Хэт минувуьсд эз хун э сенгъ,
Ужуьр гъэлем нис нуьвуьсде.

* * *

Зиндегуни-холинчен.
Тегьер недан уре бофдем.
Э у кор ме гІэйбиш дери,
Эз нэхчгьой ю изму офдем.

Нуьвуьсдем ме, сохде хоми,
Дестонгьоре — буше верэгъ.
Эглен бири, энжэгъ гьони
Э кин шогьир омори эшгъ.

* * *

Тегьер шев ве себэхь, чуьшме ве зулмети,
ЖэгІгириш э гьечу снегь ве сипини.
Гуьломниш мигуи чен келе дерьёгьи,
Имуш ки гешденим, тегьер жэгІ, лугьонди.

Э гуьлом, э тегьер э дерьёгь жэгІгиргьо
Гьэрмэггьгьо гьуьч сохде, дешенде тур угьо,
Белкине шев э тур, руз гьэрмэгь некуми,
Вэхд, мере э гьечу мигири зуте ми?

* * *

- Шори, пой екем, эже зу рафде?
- Э ён эну хоюгьо дуьл.
- Туь, жовони, э ён ки вогошде?
- Э ён эну хоюгьо дуьл.

- Гъувот ве желди эже рафденит?
- Э ён эну хоюгьо дуьл.
- Ишму, дерд-гъэм, эже вирихденит?
- Э ён эну хоюгьо дуьл.

* * *

Себэхьгьо шоре лов эз хов вэхуьшде,
Бегем гьич мидани руз чуй омурдге?
Руз миёв, михогьим гьер чи эй хуьшде,
Ниданим э гьопу шев кей омоге.

Девлетгьо эриму — гьувот ве желди.
Угьоре оmore кем-кем руз берде.
Э долол мидарайм энжэгъ увэхди,
Епинжи, ворущсуьз э кул дегуьрде.

* * *

**Чум рэхъзо бирегор, те муърде
Эри ю пенж минут вэхд мунде,
Сохдени юктеми гене у,
Гуйге ю сад сал мимуну.**

**Тегьер лол, догъ-дохьор ченд
деврго,
Визорут эз сес жевгъ инсонгьо.
Гьолокут, сэхд бире гьэгьрелуь,
Мигуи пенж минут низигьуьт.**

* * *

Се жире мэгІнигьо хэлгъ хунде,
Э вэхд дерд ве шори угьоре.
Е мэгІни гьисд ненуй эн деде,
Хундени э ён эн гуфере.

Дуьимуьн — уш мэгІни деден.
Сэхд тимор сохдеки леш куке,
МэгІни ю гьисд гирё сохден.
Сеимуьн мэгІнигьо — угьойге.

* * *

Чаруьсдуьмге э пулат ме,
Небу сохнт пулгьо эз ме
Нис воисде э куьфгьой кес
Эй дуьлхоши дуьм унжо сес.

Чаруьсдуьмгеш, разинуьм ме,
Кунт эзу шимшил семе.
Е михисуьм ме э гьолуб,
Женг бисдоге, динж нипоюм.

* * *

Буравгъо, данки нисд эн нму.
Хъисоби чуй гъисдге нэгъд изму.
Ихдилот куыгъне девр те сохде,
Тозе руз эз нму вирихде.

МэгІлуымсуыз буррани эзпму
ВэгІдоре эз гІуымуър салгъойму.
Нисд гъонун ве шэгІрбур эй энү,
Ижире дуьздире дуьт диву.

* * *

Нисди чи не пажуь, пуч небу.
Недери у э дес эн иму.
Руз бе руз миберуь гьеммере,
Мимунум ме дегиш не бирс.

Инсоне вэхд сохде уёнмиш,
ШэгІр бурре, не сохде гыч гъимиш.
Дорд мидуь дуьл бирден дириге,
Дусд, той туь, чуйтам пир бириге.

* * *

Кулокгъо э аул хэненуй жумундет,
Ченд салгъо э гъечи балагъой догъире.
Туфонгъо ве чойгъо мэгІнигъо гуьнжундет
Ве хундет гъемнише э догъгъо угъоре.

Бигъил деш бошут желд балегъой эн иму,
Эри эн Догъисту тэгІрифи овурде.
Суймуьргъиш э сергъой бебегъо гешдембу.
Имугъой эн чуйкле догълуьгъо у гешде.

* * *

Бегем Хочбар дургуне нум не хови?
Игид хэлгъи э девр хуьшде у бири.
Э догълуйгъо эз зуревоз мэглуьми
Эз мэгнигъой мэглуьмсуьзе шогъири.

Зен зендигъо, шогъиришки мимуьруь.
Гъисмет мибу леш эн игид э дури.
Оммо сад сал э гуйлом у мизигъуь
Шогъодлеме ве фикиргъой шогъири.

* * *

Гофе гузет нис сохденуым,
Не оголиш нис зеренуым.
Гоф биёвгу ю эз хуьшде,
ГПэрсе хуно, сес не сохде.

Бигьил нуьшуь эз некуми
Э сер верэгъ гьисдгьо сипп.
Уре хуно дусд биёвгу,
Дер не куде ю дировгу.

* * *

Дирем ме э гъунши заргеле,
Э сер кор у нуьшде ченд гиле.
Суьрх гъисдгеш, еде гъуьлп сеч сохде,
Жофосуьз, гъеебо дануьсде.

Хундегор — данандей заргели.
Туьсуьз ки эри ме четини.
Нидануьм сеч сохде э мэгІни
Комп суьрх, коми мис гъисд егІни.

•

* * *

Тики догъ дур гьисдгеш, мигуи куьидиге,
Эз дере мирасуь дес дураз сохдиге.
Жилгъэгъой сенгъире, верфгъоре те сине
Гье мирай, гье мирай, нивини эхирс.

СенигІэт шогъири мигуи нисд четин,
Мигешди гофгъоре, небоши гъич гьемин.
Келмеш ки дуз нибу. Мигуи эхирде:
Догъ гешде суктен, эз мэгІни гуьнжундс.

* * *

Ме кувгъне овчинуым, гофиш гъисд хъэйвуле.
Ме туьфснг вегуърдем, у вирихд эз кин ме.
Гоф, тегьер эн сое, бурмунде — вир бире
Э гIарей кулегъо, негъишде нишоне.

Э тегьер гIамелдан, хъэйвуле гъисд хуте,
Гоф э догъ ве више офдени е далде.
Гоф азад гешдени э чулгъо эй хуьшде,
Гоф эз зир эн гъалем эхирки гирошде.

* * *

Э догъгьой Догъисту глэдот бу пушоте
Глэтлуьгьо эй бесде дусдире муьхъкемте,
Е хәнжел, е шимшил скире мибәхши,
Мидорут хубе глэсб, ененге епинжи.

Меш гьечу э глүзет эн софе дусдиму
Мэглинигьо мифуьрсуьм, тегьер бәхш эришму.
Угьоют эри ме эз ерәгъ зиьдте,
Епинжи дегуьрдем, гьей сохде гьирглэте.

* * *

Бебегъо ченд сал зу инжиге зигъисдет,
Эжеки э ён сенгъ поисдем исэглэт.
Пушоте э нижо э суьгъбет минуьшдуьт,
Бежэхъэт де угъо э нижо вогошдуд.

Торе шев дорембу гермире гье н сенгъ,
Мердгъош ки минуьшдуьт э унжо зере черх.
Э хэёл эн шогъир оморе у рузгъо,
Э тегьер лем зере э ён сенгъ глэтошгъо.

* * *

Зиндегуни раче верэгъ дестони,
Гьемме унжо хьохмолуьи инсони.
Пуре суьмбуьл эй оморе зу хьэсуьл,
Ранжбер миё туме шенуь э мэхьсуьл.

Васал воруш шур-шур рихдге эз гьово,
Шелгьэм зере э мерж меровт савзегьо.
Э чум шогьир товуш доге дугъ эн гIэрс,
Данки зенди гуьнжое гоф эшгъ, хьэвес.

* * *

Хурег ки не бире, гье тиён дуьшигеш,
Эз хуьшде гьич нибу гьеле гоф гуфдире.
Е гьингъэр, еде гюш чуй дэглэм гьисдгеш
Эз глэтош нидани, не хурде, не дире.

Сес чуйнгуьр гогь звере оmore, гогь евош.
Мибуми гьеебо гуфдире фикире?
Те гофгьо шинире оmore туь евош,
Пушоки небу ди тэглрифи мэглнире.

* * *

Сес ворупш оmore эз песой пенжере,
Эзунжо оmore сес гром зобуте.
Э дуьл ме дечирем гьеммере ченд жере:
Шорире ве дерде, гъэргъоре, муьгьбете.

Шорире мибэхшум дусдгьоре, гьелбетте,
Дердгьоре гуьрд сохде мэгIнире ме мидуьм.
Э ишму, нисонгьо, мибэхшум муьгьбете,
Гъэргъоре эри ме гьеммере мигьнлуьм.

* * *

Бегем килэхъ эи бухоре веноге
Сер пур мибу, эгер тие гъобиге?
Гъисд терсенгогъ, ю эз хуышде лерзире.
Бегем у мерд э шимшил ю верзире?

Кимигъоре гъе бисдогеш бирен,
Зиндегуни буш гирошде, гъовои.
МэгІнигъош ки мэгІэнолуь гоф гешде,
Нис биренуьт угъо бегъем эз хуышде.

* * *

ТэгҮрифи, чуй гереки туь эй зиндегьо,
Гьеле чуй дануьсде эз товун инсонгьо?
Гьувотлуь ве хубе одоми бисдогеш,
Кими вэхд тэгҮрифи куьшдени угьореш.

Э муьрде гуьнжуьсде тэгҮрифи зиьдте.
Нибоши туь дегмиш э угьо гьич дие.
Эз хубе гофгьой туь ченд девргьо муьрдегьо
Гьемише зиндеют э гҮрсей зиндегьо.

* * *

- Чуьтаме мизигъит, гъинорлуье мердгьо?
- Эгер зен бедиге — мешмерим гъисмете!
- Чуьтаме мизигъит, гъинорлуье мердгьо?
- Эгер зен хубиге — мизигъим деш хубте.

- Чуьтаме мизигъит, мигъревуне зенгьо?
- Эгер мерд хуб нисдге — руз, тегьер шев мибу!
- Чуьтаме мизигъит, мигъревуне зенгьо?
- Эгер мерд хуб гъисдгеш — усали гене у!

— Фурмуш сохдей мугъомгьоре туь, зурна,
Эже мундет надуьшменде сес зурна?

— НэГІ, несохдем мугъомгьоре ме фурмуш,
Белкем бирей туь имугъой кар эз гуш.

— Сес туь, зурна, дие негуьрд дуьл мере,
Эз пушоте изму усол туь зере.

— Чуьтам бируьм, гьечу мундем ме гене,

— Энжэгъ дуьл туь лап куьт бири эз бине!

* * *

Сес сохде рихденуыт чойгьой догъ, шэх-шэхэ,
Сур бире мэглуымсуыз э дургьо.
У чойгьо хэндусде, зеренуыт рач шэгъгъэ,
Э тегьер серхуше шогьиргьо.

Сеслuye глов чое хэндусде диренуым
Эз ватан дур бире, рафденге.
Гьемише ме сессуыз ве дуьлхуьрд биренуым,
Эз ватан дурте рэхь офдоге.

* * *

Нуьшдебу е ченд пир, епинжи дегуърде,
Ихдилот мисохдут, хьюьжетиш сэхд гуърде.
Мугум ме: белкине догъ зугъу мокуну,
Э гьечу зеки суьгьбетгьо мисоху.

Шоре сес ве хэндей себэхьи гІзилгьо,
Комики эз дури гьемише миомо,
Мугумге: чойгьои, эз догъгьо рихденуьт
Ве зугъу вокурде, зарифет сохденуьт.

* * *

Эри ме гу, зугьулуье чой эн догъ,
Дуразию сад верс гьисдгьо ве сад сал:
Эз гьемме рач чуй дирейге суйгьбет сох
Э дурази эни сад верс ве сад сал?

Э и пурьсуьш чой догъ мере жугьоб до:
— Эз гьемме рач э и рэхьгьо дирем ме
Гьолич месе, тегьер шеве, тов мидо,
Юш э бине, эз же мирихд глов чой ме.

* * *

Имуре мозолменд зендетгьо дедейгьо,
Угьют рэхьмедуьл, гьемиге мигьреву.
Песг эйчуь биренуьт э иму омборгьо,
Эз расдиш, кимн вэхд гIосигер, лап зобу?

Э хуней^о эн гьемме, гIэилгьо дебугьо,
Надуьшменд дес дураз сохденуьт э лойму.
Песг иму эри чуь, негуит, инсонгьо,
Биреним гIосигер, эжигей мигьреву?

* * *

Негьогъ туь гирисде, мере зере серкуш,
Негьогъи эдее туь мере гІэйб доре.
Эгер туь гене гье сохдиге вогоруш,
Эз хуьшде гъэгъри мисохи дуьл мере.

Бовор сох, кес нисди эриму гІэйбелуь,
Мегешд дур гъич себеб зобуне гъисмете.
Увэхди, кейки сохд екиге яралуь,
У э ёр миёру дошдеймгьо муьгъбете.

* * *

Нис сохденуым э муьгуьжуьз ме бовор,
Бигьил уьлуьм соху сикей хуьщдере.
Бигьил беруь э у гуьлом муьлкедор,
Дуь сал бэгъдо рэхъзо дуьгу у мере.

Вогошденге сер микешуьм э гьемме,
Вонсдени чуь гьишдемге хуб винуьм.
Гьэмлуьниге, э ён эн туь миём ме,
Оммо нисдге, ме тозеден мимуьруьм.

* * *

Эз догъгъо рихде чой, гловгъошму овомн,
Гъоегъо немишсуыз эдете чат зере,
Эжеки рафденит, сохде лап битоби,
Э унжо ишмусуыз глов омбор гъисд куре.

О дуьл ме, о дуьл ме, туь гъисди сэхд бижо,
Эри чуй хосдегор эн туьре нис хосде?
Кешире бердени туь мере э унжо,
Эжеки имуре кес гузет нис сохде.

* * *

«Гъуногъ зу биёвгъо, зу миё вогорду», —
Ижире метеле э хэлгъгъо зу гешде.
Э богъ ме сер себэхъ муьгъбете вохурдум,
Шохъонгум дегуърди — де нисе вогошде.

— Ме туьре месд сохдем, хорунде нун, шороб,
Э дуьл туь гоф меёр, вогорд туь зутеле!
Зарифет соегъи муьгъбетиш до жугъоб:
— Инжо зу сэхъибуьм, дан, гъуногъ нисдуьм ме.

* * *

Куьнде дусд, э довго мундейгеш,
Унг сес туь э гуш ме гье дери.
Гьисд зянде, ю эз ме куьнд гешдгеш,
Хунденуьм у зуте муьрден.

Куьнде дусд, э довго мундейгеш,
Гене герм эз суй туь биренуьм.
Кимигьо э ён ме нуьшдуйтгеш
Эз ншу ме бее зеренуьм.

* * *

Нуввуьсит э хәнжел эн хуьшде
Ченд гІәил гьисдигеш, нумгьоре.
Увәхди, кейки хьуьрш вәхуьшдге,
Биёрут зу э ёр угьорс.

Э туьфенг, э гьул ю, едигор,
Веноре суротгьой дедегьо,
Денишуьт э ишму минетдор,
Ененге нәгІлети дуьт угьо.

* * *

**Велгъой дор сес сохе э кими богъ дирем,
Евошлей гуфдире: гъедерсуыз гуьл дорейм!
Шинире угьоре булутгъой тегерги,
Хэндуйсде э гуьлгъо мисохдут руьхшенди.**

**Кимигъо эз эгъуьл сук тегьер биренуьт,
Хушбэхди хуьшдере гье тэгIриф доренуьт.
Оммо бэхд бирази фегьм сохе зирчуми:
«Э тегьер гIэилле сохденит овоми!»**

* * *

— Дит венуьшуьм э глэсб бебе,
Э глэсб жесде гьисдуьм хуте.
Нуьшде сэглэт, зонгу зере,
Венгесд э рэхь эз кул мере.

— Дит одлуье саз бебере,
Хуб шиновит зерей мере...
Суьфде энгуьшд гердундеки,
Симгьо бурри еки-еки.

* * *

Ме кук догълуй, тербийей ме лап сэхд бу,
Ветовусдем, микуфд мере лап зобу
Мибисдо вэхд мисохдумге гъэлетн,
Гушгъой мере бебе зобу микешн.

Келеюмгеш, гъони мере вэхд кифде,
Те гъирмизн гушгъой мере пучунде.
Чутьтам тарчн пучундеге симгъоре,
Буш биренге эз гъэдер ю угъоре.

* * *

Эри ме оmore нимуну асмуйму гьемише,
Ухшеши, дирейтге куьгьне дор пусире, гьонгьуше.
Э гьечу ме хэёл сохденуьм: гьейсэглэт селт асму
Эз гьемме гурунди эн хуьшде э сер ме мофдону.

Оммо тик варафде догьгьойму эри ме гьэлхэндуьт,
Э асму расирет, догьгьойму лап зурбо буьлуьндуьт.
Э тегьер муьхькеме дестекгьо сэхд гуьрдег асмуре,
Чуьтаме э куьгьне хунегьо гуьрдеге гьоймере.

* * *

- Эжен туь, ишуьгъменде мозол ме?
- Ме э гъугъ догъ, э же гъеле не бирей!
- Эжен туь, э унжигеш бирем ме?
- Э гъэд чойгъо, э же симов не зерей!

- Эжен туь, симов зерем чойгъоре?
- Э мэгІнигъо, нуьвуьсигъо туь фердо!
- Эжен туь, эри туьни мэгІни ме?
- Ме э пушо, мирасиге, зу видов!

* * *

— Хьохмо бугьо энжэгъ биё имам бу, —
Э е мескен пире наиб вэглз мидо.
— Жоборд бугьо биё ёгъни имам бу, —
Э инжиге наибиге тэҮриф до.

Эй согъ гҮльлом рэхьбер бире гьисд сукте,
Бирейнжо шогьир — усдой мэгҮнигьо,
Чуьнки шогьир миё бошу зверте,
Гьертарафлуь э данани эз угьо.

* * *

Зимигьоре те э суьмбуьл расунде,
Сэгъэт гьисдгеш, хорире глов дореним.
Э вэгдою сер гуьрденге дурунде,
Лап эз бине мэхьсуьл юре чиреним.

Э у чулгьо, фирегьуне муьлк хори,
Дердеш гьечу гьенжунденим, хун доре.
Ве хуьшдени ранжбергьоре некуми,
Тегьер мэхьсуьл дурунденуьт эз бине.

* * *

Э инжо, э иму савзе ранг догъгъоют,
Суърхине зимигъо тарлагъой мэхъсуьлуьт!
Э тегьер энугъо бисдоге муьлкгъойму,
Мидуь деш ярашуйгъ битеве улкейму.

Э хэлгъгъо гешденуьт гэдотгъо гьемише
Тозегъош, куйгънегъош эски жуьфд — гъуше.
Гэдотгъо, хубгъоре гьеммере гуьрдимге,
Мибошут деш знед хубигъо э улке.

* * *

Гене, рэхь, согъ гѣуьмуьр э и рэхь гье дерим.
Хэбердор giroшде руз ве рэхь ме гьисдуьм.
Ченгъэдер мундиге рэхь гѣуьмуьр гирорим,
Туь уре нидани ве меш ки нидануьм.

Гье эдей гешденим, эз бирейм поегерд.
Метлеб ме зевери, уре ме диренуьм.
Э у эй расире э гьисмет гьисди бенд,
Туь уре нидани ве меш ки нидануьм.

* * *

Епинжисуыз рэхь ме э чул офдоге,
Гьовой догъгьо дегуьрденуьт лап зобу.
Пой эн гIэсб ме чемуьсде хуьрд бисдоге,
ГIэтлуьгьоре огол зере э мейду.

Ме ерэгъсуыз рафде сэгIэт э више,
Несегьмуьсде гьэнет зере гьуш гьово.
Дусдгьо эз ме дур рафдуьтге гьемише,
Руьхшенд сохде, хэндуьсденуьт дуьшмегьо.

* * *

Эри Э. Капиев.

**Чуьтамиш бириге, скире не дирейм,
Руй э руй вохурде вэгъифтор не бирейм.
Э догъгьо эз ме зу туь хьэсуьл оморей
Несохде туь гузет, эз иму дур бирей.**

**Ме офде сокити, шогъире хунденуьм.
Сер зере э у ме эз дуьли хосденуьм.
Вешенде верэгъгьо — когъозгъой эн дусди,
Гуйге у эри ме тозеден нуьвувьсди.**

* * *

Недирем ме кинлегьо гье сухут,
Немуьргде гІэтош гьич дие.
Дуьл шогьир гьемише мисуху,
Нимуьруь у гІэтош э сине.

Недирем ужире дигьбоне
Шев ве руз ишуьгьгьо товуш дуьт.
Оmmo у ишуьгьгьой эн дигь ме
Гьемише э чумгьо тов мидуьт.

* * *

Ме шори сохденуым дуь дусде диренге,
Гьердуьшу екире сэхд гІэзиз хосденге.
Эзугьо, эз гьердуь хосденуым куьнд бире,
Гьерсейму зеки сэхд бесде дусдире.

Нисд гІэдот се гьэнет гьич вебу э гьушгьо.
Нисд мере э хори эз дуьли хоюгьо,
Эдеме гьэнете шумоле кешире...
Тек гьэнет вебугьо дуьлхуьрде гьуш бире.

* * *

Дуьл гІэтлуьни — сухде гІэтош.
Сэхд мугъоет туь, духдер, бош:
У гІэтоше мибу куьшде,
Оmmo эз журкум мибу сухде.

Дуьл эн гІэтлуь — хэнжел мибу.
Духдер миё мугъоет бу:
У хэнжеле мибу шенде,
Десеш яра мибу сохде.

* * *

Ужире дохьоргъо ве догъгъо биренуът
Шев ве руз товуши чуйшмере диренуът.
Гъисд ужуър дерегъо, гІэрегъой дуь догъи,
Ригазгъош э унжо мигуи гъуногъи.

Чуйшмей ме, эи асму суърхине лампен,
Комини хунере туь товуш дорени?
Э коми тенголе утогъле ме деруьм,
Песг туьре, товуш ме, те измуш не вишуьм?

* * *

Э эври дусд ме вогошд эз гъопу,
Гьер шев э хов оморени у изму.
Э у рэхьиш вероморет савзегъо,
Эз коминжо хушбэхдиме миемо.

Дусд ме рафди, у эри ме бу гӀуьзет.
Усуьз хунде ве зигьисде нисд лезет.
Шуькест бирем, дие нисди расди дес
Эй покурде, эз чумгьойме рихдге гӀэрс.

* * *

Нимуним гъемише, мимирим гъемейму.
И гIэдот гIуьломи, мэгIуьми э иму.
Оmmo бэхд инсони эй гъишде нишоне:
Е хуне, е жилгъэ, ененге гоф семе.

Рихуьтгъо чойлегъо гъич гъеме хуьшг нибу,
МэгIнигъош э гъечу гъич гъеме пуч нибу.
Келе чой пур бире аз чуькле чойлегъо,
ТэгIрифн э гъечу оворде мэгIнигъо.

* * *

Езугъи э жовон: ворущ нис поисде,
Гуйге у те шевиш нибошу сокит де.
У жовон э духдер миёсде вохурде,
Ворушиш нис гъише уре чум вокурде.

Езугъи э духдер: э гъонуй эн хуьше
Чумерэхь, гузети, лов юш нис хэндуьсде.
Гъовош ки дегуьрди, нис бире де хомуш,
Бегем кук де ниёв, терсире эз ворущ?

* * *

ГӀаилле гирисдге, мипуърсуь деде ю:
«Чуь жой туь дорд доре, балай ме,
зу бош гу?»

Недане гӀаилле гене сэхд гирисде,
Руригъош буррани, гофиш нис дануьсде.

Э кин ме, э хуне дусд-шинох оmore:
«Чуь бири, негуи?» — пуърсире чендборе.
Э тегьер нечогъэ гӀаилле, гъувотсуьз,
Гоф нисе офденуьм, бире лол зугъусуьз.

* * *

Оморем дуйборе, бовориш не сохдс,
Эжеки э класс ме хундем лап суьфдс.
ГьейсэгIэт мокунум, мокунум дер юре,
Дуьллей меш мипою эз нефес вечире.

Шинохэ чуькле кук, бирэхьне пойгьой ю,
Вахуьшде эз жиге, эжеки нуьшдебу,
У миёв гьэришу, мивинуть ме пируьм,
Терсиш гьнсд вохурдс, уре ме гузетуьм.

* * *

Э сер гъуш ве буьлдуьр мешенит
сенгъгьоре,
МэгІнихун гуфдире хэлгъ гьемме угьоре.
Духдергьо, гьич медит дуьлхуьрди
кукгьоре,
Эз дуьли хоюгьо жовонгьо ишмуре.

Муьгьбет ме, месох гьич туь
э ме бирэхьми
Бихэбер шенигьо гоф э ме, уш зэхмп.
У гоф туь пичире, э тегьер эн энгуьл,
Мисоху яралуй, расире сенгъ э дуьл.

* * *

Тув, вэҮдо, мевепич э тегьер женгесур,
Туьре гьэҮгьр оmore, гиросде э ме сур.
Ди бирем еҮлэмиш, имбуруз сохдей тэхс,
Чешмише фикиргьо гуьрденуьт гьони бэхьс.

Чув дануьм дуьзгуьни лап муьхькем ве сэхди,
Үлэбеш туь жусдени ве сохде руьхшенди.
ЕҮлэмиш биремгеш, эн туьни глэиб гене,
Ме сохдем вогоруш, шинире гоф туьре.

* * *

Э хори жилгъэсуыз гешденим,
Э тегьер э дерьёгь э зир гIов.
Чуьниге гуьфдире хосденим,
Гоф э кеф чаруьсде э сер лов.

Э хори, четини бире вэхд,
Э тегьер гемигьо э дерьёгь,
Гъэлхэндсуыз зереним симов сэхд,
Не дирэ эжен арт дерьёгь.

* * *

Э руй хори келе ейлугъ вор доре,
Гьер себэхьгьо вероморе товуш бур.
Гьечу ейлугъ шохьонгумгьо вор доре,
У согъбоши гуфдирени, бире дур.

Э фикир ме: чуйшме нисе куьнд бире,
Хуьшдени ме э эвр асму гешденуьм,
Евош-евош ме эз хори куьнд бире,
Эз гIэрс чумгьо товуш мере диренуьм.

* * *

Мердгьой догъгьо бисдорутге гъанетлуй,
Э гъэд гъушгьо угьо жиге мигуьруйт.
Э сер догъгьо эже нуьшдет, суьмуьргъгьо
Суьмуьргъ бире, э у мескен минуьшдуьт.

Эгер зенгьо миофдутге гъанетгьо,
Э сер догъгьо бире суьмуьргъ—тож гъушгьо,
Кавказ иму деш мибисдо тэгІрифи,
Зевр бире аз одлуйе суьмуьргъгьо.

* * *

**Инсонгьо, лап евош эри чуй гешденит?..
Ужире рэхь рафде э кесу гуынжуьсде.
Э хос'ет эн кесу гыич мэхьтел мемунит:
У сад сал, эзу кем гыич нисе зигьисде!**

**Инсонгьо, эри чуй лап зурри рафденит,
Э тегьер хэрегуш хуьшдере вешенде?
Э хос'ет хэрегуш гыич мэхьтел мемунит:
У энжэгъ пенж салле э г'уьлом зигьисде.**

* * *

Чуь сохум ме э дуьлевоз
Э войгей туь муьди бу?
Зугьу офде э уревоз
Эз меш эй туь сук мибу.

Мивегуьрди туь дуьл мере,
Тегьер гІәил пушоте.
Недануьсдей гуьрде уре,
Меш ки эз туь зобуте.

* * *

Медениш туь гьечи э ме текебур,
Мидануьм меш келегеди эй сохде.
Энжэгъ э кор, егьер зере гIэсбе зур,
Ве гьемиге кутон зере, тум шенде.

Муьгьбет эн дуьл ме дошдемгьо э сине
Ве мэгIнигьош гьисдуьт эри эн Ватан.
Негьогъ сохде текебури туь гене,
Келегеди меш мисохум, уреш дан.

* * *

Эз булутгьо лепе-лепе
Э мегь апрель верф миомо.
Тейте у руз, гуселе ю
Э гьовои хьэл мибисдо.

Тике рэхьэ, бугеш саглэр,
Вероморем ме гьэгьрелуь.
Хьэл бисдорум ме усэглэт,
Тегьер эн верф, э пушой туь.

* * *

Нэхирчире небу дерд ю,
Эз бэхд хуьшде нисохд гьич эрз.
Тейте у руз, гуселе ю
Эз змигьо хурде ченд дерз.

Руз ме хуш бу ве ишуьгълуь,
Дерд не фикир небу мере.
Тейте у руз, дуьл э ён туь
Нэглетис рэхь винире.

* * *

Гэилигьо мигирорут,
Тегьер гловгьой эн чойлегьо.
Энжэгъ э ёр хэлгъ мимунут
МэгИнилегьой гИэилигьо.

Жовониш ки, тегьер чойгьо,
Мигирору, нивогорду.
Энжэгъ эй хэлгъ игидигьо
Гьемишелуьг гьышдени у.

* * *

**Жовонгьойму, буьруьтгьо желд,
Э гьэд элов довго мундет.
Биезенгьо ве дедейгьо
Гирисденуьт эй энугьо.**

**Не поисди буй эн дуре,
Кукгьош эдет келе бире.
Деде, гIэруьс чумтерс бирет,
Э жовонгьо чум донорет.**

* * *

Хэйли коргьо игид ве желд,
Э гъэд элов довгlo мундуьт.
Бисди томом эз гIуьмуьр бу,
Эз еки дур довгlo сохдгьо.

Зен бисд сале игид иму,
Изму муй ю сип-сиппини.
Э имбуруз куклей эну,
Эз бешешуш келе бири.

* * *

Э дигь иму ченд сад салгьо,
Тегьер эн мар мирихд чойле.
Вози мисохд гІэиллегьо,
Пир биретгьо имугьойле.

У чой рихде э мерж, дере,
Гирошдере фурмуш сохде.
Тегьер гІэнл, у шор бире,
Вежегьисде ве хэндуйсде.

* * *

Эри Кайсын Кулиев

Эри Алим Кешоков

**Мереш буьруьт бироргьо ченд,
Э вэхд довгӀо мундет э женг.
Еки ухшеш э Кайсыни,
Эй ме бирор туь хьисоби.**

**Э туь, Алим, мизе ухшеш
Бирориге, биригьо леш
Э гьэд келе гӀэтош довгӀо,
Вохурдейтге белкем унжо?**

* * *

Э пенжере нуьшдебуьруьм руз воруши,
Шишегьоре эз булутгьо эрэгъ шиши.
Гьер тарафе воруш мишущд, омбор рихде,
Дохьоргьоре, хьээтгьоре, сеч не сохде.

Небу веди эз гъэд хэсде булут гьово
Не э дури, не э куьнди бирегоргьо.
Гене воруш, эз гирошде гIуьмуьр гъэйри,
Сэхдуьт чумгьо, нис диренуьм гьичиш гьони.

* * *

Воисдени дани эй туь
Тики эн догъ, дохьоргьоре.
Пуьрс эз муьгьбет, жугьоб миду, —
У варафди тикигьоре.

Воисдени дани хубте
Лугьондигьой дерьёгьгьоре.
У пуьрсуьшиш ди муьгьбете,
Чуьнки гешди дорунгьоре.

* * *

Гъугъ догъ верфи, гуйге гьисди у хъэк зере.
Э ёр мени: э гІәили пенж хъовиргъо
Эзу тики екем зофру, э ён дере,
Мигъенжирим серине гІов эз чешмегъо.

Гене инжо вероморем, оммо гъони
Тәхъное чой эзу тики эдей рихде.
О хъовиргъой энз рузгъой эн гІәили!..
Нисдит екиш, эдем тәхъно инжо мунде.

* * *

Гене мере гьисдуьт гузет дуре рэхьгьо,
Э улойгей эн нуькере гьисдгьо хори.
Серхьэд Ватан — не вишен, не чул-сэхьро.
Серхьэд Ватан — энжэгь серхьэд сокитдори.

Вогошденге, гешде бэгьдо ченд улкере,
Дес дусдгьоре мигуьрдуьм сэхд ме эз дуьли.
Серхьэд Ватан — не куьрпини, не нуькере.
Серхьэд Ватан — энжэгь серхьэд жейленни.

* * *

Эри чуьнуьт бугьолуье сенгъгьо ве суьрх,
Пэьхни гьисдгьо э догъгьойму гьемишелуьг?
Астараре гьич нихоюм э асму ме,
Э булутгьо пэьхни бире, тов недоге.

Зигьисдигеш э гьуьлом кем, ёде омбор,
Воисдени суре гуюм, сохде ошгор:
Дердгьой эн кес эри туь дерд не бириге,
Негьогъини туь сад салиш зигьисдиге.

* * *

Мибисдо вэхд, шев биренге, миноморум,
Тегьер эн шуьл эз хэсден пой кешире.
Оммо рэхьэ чешмиш бире не офдонум,
Дедей шэгіме мидегесунд э пенжере.

Эзумогьой кем не гешдем чулгьо, рэхьгьо,
Гирошдем ме сайловгьоре ве зуьгібере.
Э гьер жиге гене у шэгім товуш мидо,
Кумег бире э метлеб ме эй расире.

* * *

Э гъэд туз, э добон пойгьойму пичире,
Гешдеки э хори, э гъечу соейму.
Ниданим воисдгеш э зир пой шицире.
Эеки э хори мибошим пуч иму.

Рихденуът мэгІлұьмсуьз сэгІэтгъо, ве рузгъо.
Инсонгъо, руз бе руз биреним иму пир.
Эри вэхд э тегьер соеним, инсонгъо,
Оммо у имуре аз хори сохде вир.

* * *

Негьогъ туь, вэхд, келегеди эдей доре,
Хьисоб сохде эй туь сое инсонгьоре.
Э инсонгьо ужирегьош кем не деруьт,
Комигьоки эй туь мэгІдон эн ишуьгъуьт.

Гу согъбоши эз дорегор ишуьгъ эйму:
Хьохмолуьгьо, игидгьой девр, шогьиргьойму.
Эз хуьшден туь гьич не бири ишуьгъ
девргьо,
Эри девргьош гьер вэхд ишуьгъ бирет угьо.

* * *

ГІвилигьо оморенуѣт э ёр ме,
Гогь хандуьсде, гогь гІарс рихде
эз чумгьо.

Гьер вэхд огол зеренуьмгеш э ён ме,
Де дуборе нивогордут у салгьо.

Изму пири э пушой ме оmore,
Сес не сохде, пэхьнуькне гьэсд дошде.
Гуфдурумгеш, хьэрой сохде: «Дур бурел!»
Гене э рэхь э пушой ме у гешде.

* * *

— Эри чуй туь, хуне, бирей лол, сервохьид,
Небуге туь мере лап четин шинохде?
Хунере вокурде, бебейму бу сэхьиб,
Песг эйчуь баларе туь нисе вохурде?

Эхирде у сенгъгьо доренуьт жугъобе:
— Чуьтаме бошим шор, туь, бала, недани,
Оморе э гьечи э хуней эн бебе
Е рузле туь мигъмун поисде рафдени.

* * *

Э куьгъне мэхъэле гъисдигъо хунейму
Мипуърсуь, диренге гъэргъ бирей эн мере:
«Гу эжи бебей туь?»

Жугъоб ме дерд мибу,
Тегьер кук, дануьгъо муърден бебере.

Э куьгъне мэхъэле гъисдигъо хунейму
Мипуърсуь: «Бироргъой эн туьре чуь бири?»
Мигуюм — у хуне могъбуллауь деш мибу,
Тегьер мерд, мунугъо ферзендсуьз э пири.

* * *

— Эз чуьни туь, васал, девлетлуь негуи?
— Мигуюм, мемун туь гІэжойб, одоми,
Нидани гьич вэхдиш туь э сер офдоре
Те дире рихуьтгьо э дере верфгьоре!

— Жовони, туь сурдор эн сургьо, негуи
Эз коми девлет туь сохдеге уькдеми?
— Одоми, туь э сер офдоре нидани,
Те гьеммей муйгьой сер небошут сип-сипи!

* * *

Гене бур себэхьи веромо эз зурн,
Чуьшмеш нисд. Гьер лоре булутгьо,
дегуьрдет,
Э е шев пир бирем эз гузет сохден,
Гъэгьр кеши эз шей тар бире хори.

Соей эн сифет ю вохурде охмурлуй,
У хори, э тегьер эн деде, кук юре.
Гье гузет сохдени вогорду деш гужлуй,
Оммо гӀэсб гӀэтлуйсуьз вогошде оморс.

* * *

ГӀанлле гирисдге, ниданим пуърсире
Чуьниге себеб ю ве э дерд расире.
Имбуруз э дерд-гъэм меш эдем сухденуьм,
Эз чуьни, чуьтаме ме э сер офдонуьм.

Чуьниге кулокиш езугълуй вой зере,
Ворушиш чуьниге тегьерсуьз оmore.
Чуьшмеш ки де товуш нис доре э асму,
Эн туьш ки чуьниге дегини сес изму.

* * *

—Эжен, духдер догъ, хэлгIэтгьой ченд ранги,
Эри чуй дегуърдей туй куьгьне сердеги?

— Нисохум ме шори гьисдуьтгеш хэлгIэт
ченд,

Дечирем э сундугъ, э тегьер э дуьл дерд.

—Эри чуй, духдер догъ, угьоре гъэд сохдей,
Эй коми рузгьо де угьоре туй дошдей?

— Э пушой комики миёсдум вокурде,
Не вогошд э ён ме, э довгIо у мунде.

* * *

Дегешдем э ейлогъ. Эз дури диренуым,
Шохъонгум эз унжо дигъе фегъм сохденуым.
Эз дури ишуьгъгъо рач зуьм-зуьм доренуьт,
Екишу сухденуьт, екиге муьрденуьт.

Кимигъо гъирмизи доренуьт рач ишуьгъ,
Кимигъо тов доре, гуйге гъисд э ранг суьрх.
Екигъо сухденуьт, екигъо муьрденуьт,
Э дуьлгъой дусдгъой ме угъош ки ухшешуьт.

* * *

Эдеме гешденуым дурунде мержгьоре,
Э хори Ватан ме гиросше сeнггьоре.
Сэхде дусд гIэили, гIэзизе хьовир ме,
Нисди у исэгIэт, зу нисди э ён ме.

Ме текуым э инжо, э гъуншиш неде кес,
Гофгьоре сохденуым, оммо нисд гьич е сес.
Песг эй ки сохденуым суьгьбете ме гьони,
Эй соей эн дусд ме, ненге эй гIэили?

* * *

Миверовт буй шенде у чукле гІәилгъош,
Сегьмуьсденуьм, чуьни инжо эй сегьмуьсде?
Э васал гуьл мидуьт сип-сипи сибдоргъош,
Сегьмуьсденуьм, чуьни инжо эй сегьмуьсде?

Э асму вешендет ракетгъо ченд жире,
Сегьмуьсденуьм, чуьни инжо эй сегьмуьсде?
Мигуи э инжо е кориш нисдиге,
Э негъогъ ме инжо эдеме сегьмуьсде.

* * *

Э кун эн пой, э пойвоку,
Хуърде сенгълеш дарафдиге,
Яра э рэхь у мисоху,
Ведешенде не шендиге.

Хундем, дусд ме, мэгIни туьре,
Тоб недорум те арт ю ме:
Зу ведеки ченд гофгьоре,
Тегьер сенгъэ эз гъэд чекме.

* * *

Гъуьндуьри гешденуьм, вокунум ме хуне,
Савзере векенуьм э унжо эз бине.
Вокурде варасдем, э хуне ме деруьм,
У савзе эз бун ме мугуки: Зиндеюм!

Мизигъуь, чуйтамиш савзере векедге,
Миверов э звер, эз зир пой чириге.
Хосденуьм эз дестон мэгIни ме эй бире:
Ухшеши э савзей догъгьойму эй зере.

* * *

Дуьл ме — суьфрей мигИдини,
Тегьер гьер вэхд норе межлуьс.
Огол зерем, дусд омори,
Туь ки инжо гьисд теклифсуьз.

Э пушой туь тик вэхуьшдим,
Тегьер эри пейлей согъи.
Бирден туьре сервор хундим,
Ме бисдорум тек негьогъи.

* * *

Хэёл сохдум, э ранг эн верф гуьлгьой дори,
Куьнд биренге, дируьм гуьл нисд,

эз расд верфи.

Хэёл сохдум, туь хосдени, сохде шори,
Ме перт мундем, не мере рэхь ве не гофи.

Зури рафдуьм жилгъэлегьой эн догъире,
Епинжиш нисд, воруш омо лап битегьер.
О дусде ёр, эй ме дошдей хиникире,
Гу е чоре, ме чуй сохум, герм сох, рэхьм бер.

* * *

Э лойгьойму савзей эн догъ гьундуър бире,
Уре чурьшме сухундени э мегъ гьоми.
Меш э гьечу эдем сухде ве пажире,
Вес несохдгеш у туь дигьо мере герми.

Э мегъ гьоми сайлов рихдге, махьсуьл пучи,
Гендуьм мибу э лихъэе гловгьо гъариш.
Глов гьенжире хосденуьм ме омбор гьечи,
Э лугьонди эну чумгьо бошум батмиш.

* * *

Э жигей эн товуш чуйшме,
Рузе эз шев сеч не сохде,
Гьер вэхд ишуьгъ мидорум ме
Эй ки месуьз нис зигьисде.

Гуйге чуйшмей зимисдуни,
Муьгьбет ме бед ве сэгъэти.
Товуш э рэхь нибурмуни,
Не гермиреш мере ниди.

* * *

Е гоф гу, чум дени туь э ме тигъатлуь,
Туь игъом шендиге — э гъугъ догъ миварам.
Менгенуьм хуьшдере э гІәтош, зере луьп,
Вонсдге — э лепуьр эн дерьёгъ мидарам.

Мизенуьм пойзени ме нимей гІуьломе,
Э гьер ло тәгІрифи мисохум нум туьре.
Сох хосде войгере. Энжәгъ гу жунме.
Буйругъ ди, рәхь сохде, моч семе сох мере.

* * *

Эз биней дохьори мирихд глов, зарб зере,
Дохьори мипонсд гъэйгъусуыз, сергьово.
Овхьолет эн глове эдеме хуб дире,
Мибу ми одоми э хьол ме даравгьо.

Зарблук глов расигеш, гене нис жуьмуьсде,
Фикирсуыз гьисдуьтгьо дохьоргьой эн
сенгьи.

Тук ухшеш ай зере э утго гуьнжуьсде,
Дуьлсенгьи тук бирей ай ме ёр негьогьи.

* * *

Нис воисде ненуй хунум...
Эдем дошде сокитире,
Э ён хьэлов тик мипоюм
Те сер себахь вероморе.

Дуразе шев эи поизи
Сессуыз дошдем сокитире,
Тегьер эи дор э мейдузи
Ве дохьори сер нуькере.

* * *

Ме эй туь, гьисдигьо эз гьер чи гIэзизте,
МэгIнире нуввуьсде эдеме терсире.
Белкем хунд эри туь эз ме хуб, жовонте,
Эз расдиш сэхд хосде мибесдуь дусдире.

Ме эй туь, гьисдигьо эз гьемме зиёдте,
Эдеме терсире нуввуьсде мэгIнире.
Белкине екиге эй хосде ёр хуьшде
Мигую ме эй туь офдемгьо гофгьоре.

* * *

Салгьой ме ги рошдет ве э ёр немундет,
Месох туь вогоруш туь жовон, ме пируьм.
Муйгьой ме сип-сипи негьогъи не бирет,
Белкине тэхсире ме эз туьш жусденуьм.

Мезе туь серкуши ве мере гІайб меди,
Герек нисд гуфдире эз гІуьмуьр туь пири.
Эз яра вебугьо, хоюгьо ю беди,
Мигую: ярай туь усали, мимири.

* * *

Э булутгъо суьмуьргъ гъэнет зерени,
БэгIэвечеш гуьрди э догъ е луле.
У хуьшдере суьмуьргъ хунде гешдени,
Гъэнет гъуши нисдгеш уре эз бине.

Кулок шаргъо вэхизунде э дерьёгъ,
Оммо гIовгъой чуькле чойле гьемини.
Уш хуьшдере хундени гьисд чен дерьёгъ,
Энжэгъ унжо геми гешде нивини.

* * *

Четини ми игидире бурмунде!
Игиди гьисд чеп е миж хов — вэхдинс,
Диеш четин гьисди, дусдгьо, эй дошде
Те арт гӀуьмуьр тэгӀрифе нум хуьшдерс!

Четини ми дувьэд эй бире ве хогьин!
Миофдону, бирден мибу локолуь,
Эри шушде у локоре гьисд четин,
Те арт гӀуьмуьр, тегьер эн зэхм миберуь.

* * *

Гуфдиренуѳт муѳхькем нисдуѳм э муѳгьбет,
Гуфдиренуѳт ме гуйге кем не гешдем,
Дуѳ-эеки омборгьош ки гуфдирет,
ГІэйбе жусде, гуфдиренуѳт: «Руѳ дирем».

Бовор месох, ме шефдигьо не сохдем
Гье эзу руз, кейки туѳре, дусде ёр,
Эз дуѳли ме гьимиш сохде ве хосдем,
Энжэгь туѳре ме не дирем, сох бовор.

* * *

Гъэл гуърде, моч сохде э зир дор бэглни,
МэгІлуъмсуыз сесгьошу шохьонгум мномо.
Э гуш де у шовгІой вохурдей суьфден,
Изму дур биретгеш, э ёрут у салгьо.

Васал гуьл дореки, шев менгсуыз биреки,
Увэхди иму соф ве эшгълуь биреним.
Жовоне дор богъче пир бири, эжеки,
Кенге суьфделе эеки мохурдим.

*, * *

Лос бири суьмуьргъуш, гъэнетгъо вокурде,
Гуйге у гIуьломе вегуьрди гьеммере.
Меш гьечу хосденуьм, десгьоре лов сохде,
Гъэл гуьруьм инсонгъой эн гьемей гIуьломе.

Гьеммешму, инсонгъой эркине хоригъо,
Хэндеруй бирегор ве кире гьисдге дерд,
Миёсдит хунденит ужире мэгIнигъо,
Сенгъгоре чарунут э перме пешм гусбенд.

ХЭТГЬО

ХЭТГЬО Э ДЕРГЬО ВЕ ГЪОПУГЬО

* * *

Ме — глѣтлѹбнѹм, гьсиди мере е тсвэгъэ,
Данит, дусдгъо, гьемме эйшму у войгерс:
Нидегьилуьм гьич э хуне у гъуногъэ,
Ки недоге тэгІрифигьой эн глѣсб мере.

* * *

Шевиш кунт, рузиш кунт дер мере.
Сес эн гъуногъ гьсиди мэгІни эри ме.

* * *

Оморейгъо гъуногъ бире э хуне,
Ексемигеш мугълет офде, дир бура.
Те сурои хурег хурде ве нуне,
Форигъэти вегуьрденге ведара.

* * *

Хуне гьсидгеш эз дигъ гьирогъ,
Е вогънеде офде семе,

Э хунейму бош туь гъуногъ,
Нешиннохэ гъэриб — дусд ме.

* * *

Е шев, е руз биё гъуногъ э лойму,
Не оmore туь гъишдиге мидамм:
Терсирени белкем е руз э лошму
Гъисмет бире, дер вокурде неданим.

ХЭТГЬО Э СЕНГЪГЬОЙ ГЪОВРЕГЬО

* * *

Небиригеш у хьохмолуь
Не сохдигеш гьинорменди.
Э у миё сер зени туь;
Одомини, гIэсуьлменди.

* * *

Чуь воисдге сох туь, зинде,
Ве гьер жире гофгьош сохде,
Энжэгъ вэхд-вэхд э сер гьовре
Веройт эри сер кешире.

* * *

Инжо динж бирегор кеме вэхд зигьисди.
МэгIлуьм нисд эз жен, дананиш чуь гьисди.
Энжэгъ бу одоми, мэгIлуьми э гьемме,
Зендеки мигирисд, муьрдеки — гуьм-ноле.

* * *

Э зиндеи дуызгуьнисуыз
Мигуьрд хьюьжет жоборд — гIэтлуь.
У бишэґри гешде усуыз,
Дегешдигеш инжо догълуь.

* * *

Хьюьршлуье гIэсб, сокит бош туь!
Дие жоборд, игид — гIэтлуь
Туьре егьер гыич низенуь
Ве э женгъош де ниберуь.

* * *

Эй терсенгогъ, шори месох,
Хисиригеш игид э хок.
Не хэнжеле, не туьфенге
Не берди у э унжиге.

* * *

О бирор ме, нис воисде
Дедей энугъонлуьй иму,
Тегьер дедей эй гирисде,
Э сер гъоврей бирор иму.

* * *

Не хэзине, не молгъэре у не дошди.
Косиб догълуь э зир эн хок леш дегешди.
Эженге мэгIни хунде — уш энуни.
Эженге мэгIни хунде — эй энуни.

* * *

Эй вохурде буьруьт жэхьди
Соймишигъо, дошде муьгъбет.
Эижэгъ изму э зулмети
Лап эз еки куьндиш бирет.

* * *

Вихдей гIэруьс, у вихдей туьш келе небу:
Сенгъ эн гъовре, енебуге шуьвер пир бу.
Э инжо хисири игид девр иму,
Ме шогъируьм эн ту, хори,
Терсенгогъиш хисири, нисд мэгIлуьм
жигей ю,
Терсенгогъиш гъечу мунди э гIуьлом.

* * *

Оворере гъувотсуьзи вегуьрди...
Э гъэриби у хисири, леш бире.

**Гьер вэхд Ватан эн хуышдере дусд дошди,
Чуьтаме туь дусд дошдеге эн туьре!**

*** * ***

**О туь, зинде, снегь гьисдгеш эн туь гьисмет,
Гене эз туь эн ме зобу гьисди гьелбет.**

*** * ***

**Вокурдимгеш нму рэхьгьо, гене дердуьт/
Гьемме рэхьгьош э инжиге овурденуьт.**

*** * ***

**Ме шогьируьм эн туь, хори,
Э тонголе гьовре деруьм!
Гу, э ён ме ки хисири?
Эзуш гьони бейхэберуьм!**

ХЭТГЬО Э ХЭНЖЕЛГЬО

* * *

Э синей эн дуьшме ме менуьм
Тиже лой нешдере.
Э дес дусд, гьелбетте, ме мидуьм
Ширмон дуьм энуре.

* * *

Дан эри туь, суьфде хэнжел вегуьрдиге,
Эри энугьоб ю гьисди хубе жиге.

* * *

Келегед мебош, жовоне игид-гIэтлуь,
Эз э куьшд бесдейгьо хэнжел туь.
Омборе мердгьоре, ки гьисдге ю догьлуь,
Гьисд юре эзуни хэнжел туь.

* * *

Нисдгеш зурне ёде, чуынгуыр,
МэгІнигьоре хунде дуь жуьр:
Еки эри пуч бирен,
Униге ай гьинорлуьи.

* * *

Хьэйфберире ме сохденуьм,
Эри куьшде оморигьо.
Э чум дире нис хосденуьм,
Комики леш биё бугьо.

* * *

Хэнжел кури, у лолиш гьисд.
Дес чеп рафдге, бирор, гирис.

* * *

Дуь гьэсд бире хун рихдере,
Уьлуьм доре туь дуьшмере.
Е гьэсд гьисди муьгьбет дусди,
У гьэсдиге вобу туьнди.

* * *

Гьемме деврго, э гьер жиге,
Эз зуревоз гьисди мэглуым.
Ерэгъ жоборд парсиш гуьрдге,
Гене тужи, мидуь уьлуым.

* * *

Гъэгре шуше э хуневоз
Ве номусеш э уривоз.
Энжэгъ хуне эз хэнжел де
Нисе бире гьич вэхд шуше.

* * *

Шовгю доре, эз дуйм ю ги,
Э тужи ю шовгюре ди.

* * *

Етим-гьонлуь гъэгре доше,
Хэнжеле у эдей куфде.
О зендигьо туйре етим,
Хэнжел етим зигьд соше.

* * *

Эжеиге хун рихунди,
Гене хэнжел не вомунди.

* * *

Гье у туьтем, мере э дес вегуьрдеки,
ТэгІди месох, гьич мевеги туь гьееки.

* * *

Уни усол ве зобуте,
Нис дануьсде зарифете.

* * *

Хэнжел гьер вэхд гІәтош гуьрде,
Оммо гьисдгеш бее зере.
ГІәилгьоре у нис зенде,
Зиёд сохде етимгьоре.

* * *

У хиники, тегьер жилид,
Бирден уре зу мивинит,
Жесде э сер, мидуь биренгъ,
Э гьэд эн дигъ венгесде жевгъ.

ХЭТГЬО Э СУЪРГГЬОЙ ШОРОБИ

* * *

Зигьо одомигьо, шороб гьенжувьнутгьо,
Пейлере пур сохутгьо ве уре хуьшг сохутгьо,
Шороб дорегоргьо ве вегуьрдегоргьо,
Лезет шороб дануьтгьо ве уре недануьтгьо!

* * *

Гьэйтгьу нисди, бигьил бошу глов одлуь,
Диеш зиёд у бошугу глуьзетлуь.
Не оморем ме инжиге эри глов,
Ведешенде уре эз сер эн наргов.

* * *

Деки, гьуногь вегуьруьгу,
Ченд суьрг шороб у гьенжувьгу.
Песде дануь эй сер гуьрде,
Дуьл хуьшдере эй вокурде.

* * *

Бирени вэхд шороб сохде дилбошире,
Эз дес гылиняж вероморе игидире.

* * *

Гьенжирегор ве негьенжуьгьош мимуьруьт,
Негьенжирегоргьо бегем нимуьруьт?

* * *

Биё гьенжим те месд бире,
Вогьнеш мибу эй гьенжире.

* * *

Дер хунере туь сэхд сохде
Э пэхьники гьенжиригеш,
Нибу пэхьни ужуьр хурде,
Мидануь дигь, буьтуьн уреш.

* * *

Суьрг шороби шинирере,
Нидануь гыич худош уре.

* * *

Кем-зиёдиш гьенжириге,
Фурмуш месох рэхь хунере.

* * *

Шоробе гьенжире гъэдегъэ сохдегор
Ве эй ю у шороб гъэдэгъэ бирегор.

* * *

Эз воруш савзегъо миверов,
Эз шороб омборте гоф меров.

* * *

Дануьсменд кимн вэхд эз шороб хэр бире...
Хэр кимивэгІдо эгъуьлменд бире.

* * *

Шоробе декуьрде гьенжире,
Э тегьер эн падшогы туь бире.

Гъеле пой, нимуни туь гъечи,
Мибоши эй зну гъуаллугъчи.

* * *

Суьрге пур сохдемунд, веги гъенж зу уре,
УсэГат декинит, пур сохде дубборе.

* * *

Эри инсон тэгГрифини,
Ки шоробе довом доге.
Деш хуб мибу зиндегуни
Гъич шоробе не гъенжиге.

* * *

Гъенжирен хуби эй гъемме,
Энжэгъ гуьом эйшму гене,
Данит: э же, э мескен ки,
Кей ве эйчуь, гъэдереш ги.

ХЭТГЬО Э УТОГЪГЬО

* * *

Эже гъисмет бердге туьре,
Мидори туь герми юре.

* * *

Эй одоми бедбэхдини,
Эгер дуьл ю кор не сохдге.
Эй утогъиш э гъечуни,
ГІэтош эн де не сухдге.

* * *

Эгер гІэтош эн ме муьрдге,
Хьэйфберире сохит гене
Эй ки омбор нуьшдембуге
Э ён гІэтош эн хуней ме.

* * *

Э е жигеш ишму гьечи герм ниверойт,
Чуьтам инжо, э утогълей бебе меройт.

* * *

Эгер пойгьо бисдоге герм,
Дуьл одомиш меров бегьем.

* * *

Негьогь нисе сер гуьрденьут
Эз утогъле овосуне.
Песоюре варасденыт,
Пуч биренге беде дуьшме.

* * *

Вогошдиге туь э дигь ве овурде туь бэхшгьо,
Веди мибу эз дури дурей эн тов хунегьо.

* * *

Э ёр миёвт э ён глэтош
Гъэдимие мэглингьош ченд.
Гене миёвт э ён глэтош
Тозегьоюш э ёр бенд-бенд.

ХЭТГЬО Э ДЕСТЕЧУГЬОЙ УНЦУКУЛИ

* * *

Кейки эз глэсб фурамори гьер караз,
Э жигей глэсб мибу ай туь чу э дес.

* * *

Нэхчгьой ю гьисдуйтгеш рач хушруй вечире,
Сэхьиб ю мибошу э дерд-гъэм пичире.

* * *

Э сер эн чу дес микеши,
Вегуърдейгьо э дес гьезел
Дуьм нуьгърен, куде шиншил,
Енебуге эз суьрх хэнжел.

* * *

Косибе сэхьиб ме,
Э хьюьрмет лонгьи:

Пир бирей, белкине
Эз довго чулохи.

* * *

Чуь жире хьурметлуьш гьисдиге,
Мизени сер э ме, пириге.

* * *

Э велгьой дор эн меревоз
Муьхшуьл буруьм э жовони.
О сэхьиб ме, э туьревоз
Дердкеш бирейм иму гьони.

* * *

Игид — гIэтлуь, пойгьо бурре,
Эри эн туь ме пойгьоюм.
Эз дуй чумгьо ки куриге,
Эри энуну ме чумгьоюм.

ХЭТГЬО Э ДОХЬОРИГЬО

* * *

Гирис, игид, дерд бисдоге,
Хомуш нибу ненге дуьл туь.
Гьовой эн руз дегуьрденге,
Дохьоригьош гирисденуьт

* * *

Не муьгьбет эн игид, не желди суьмуьргьуш
Нипуьрсуьт дохьори расиге э асмуш.

* * *

Гьннорменди э гьугь дохьор меберуь,
Дуьлсдерди эзунжиге менгенуь.

* * *

Желдгьорс ярауь сохдутге,
Ниёру зобуни генедш.
Э дохьор сад яра зеруьтге,
Мизигьуь сад гьозор салигеш.

ХЭТГЬО Э ГУФЕРЕГЬО

* * *

Ссс месох, мерд, мэгIни хунде,
ГIэил миё чум э хов дуь.
Герек нисди ичку хурде,
Шенде гуhle э гьонлуьй туь!

* * *

Кенге туь э кул эни гIэсб вебири,
Имугьойле эз салгьо туь лап пирн.

* * *

Э нижиге хисирегор хубе ховгьо випуьгу,
Дире ховгьош эз дуьли ю зу сербегьем
биёвгу.

* * *

ГIэил туь гьисд хьэройчи,
Бегьем нисе хисире.
Туьш ки бири э гьечи,
У э туь ухшеш зере.

ХЭТГЬО Э ЕПИНЖИГЬОЙ АНДИИ

* * *

Э зир нерме пешм епинжи хисирет гьербош
Дуьл пулати догълуьгьойму гьисдуьтгьо
дилбош.

* * *

Э эгъуьлменд ве э жоборд гуьнжоини.
Деги уре, мигуьнжуйге э туь виним.

* * *

Э уревоз бегьем гъуши,
Снегь, тегьер дуь пардуши.

* * *

Соймишигьо, епинжи гьясд эйшму хуне,
Жуьфд поисде, веди нибу эз дурине.

* * *

Епинжилуь игид — гIэтлуь
Мирав э чул ве э довгIо.
Э гъэд эну леш эн догълуь
Мивогорду эзу сэхьро.

* * *

Э вэхд келе зуьгIбей верфи
Эй туь зир бун ве лухъуьфи.

* * *

Ранг епинжи снегъ гъисдгеш, нидуь герми,
Нисдге очугъ, снегъ гъисдге дуьл одоми.

ХЪТГЪО Э ЕГЪЕРГЪО

* * *

Нуьш э егъер те пир бире,
Е э зир гъэб те офдоре.

* * *

Жоборд гъисдге, у э егъер минуьшуь,
Енебуге э зир хори михису.

* * *

Гъич мегн туь эй ме жиге
Э кемер гъэб эи кесиге.

* * *

Келе гердош э егъер, жоборд гердош э егъер!
Хъэлов-болуш эри туь гердо гене у егъер.

Жовон ве пир, киш гьисдиге,
Бурайт рафде рэхьлешмуре.

* * *

Вир сохдейге туь дусде — венн сазе э сине.
Дусде э туь усэглэт могордуну у гене.

* * *

Ниварасуьт гьемме зугьун энуре,
Энжэгь э зир эн пенжере поюгьо
Ве гьемише миварасуьт зугьуне,
Ки хосдеге, уреш гьечу хоюгьо.

* * *

Эй гьисмет туь, хори, нисд асант ай хунде,
Везифе четни, нисд эзу гурунте.
Руз бе руз михуну, у омбор зигьисде,
Гогь шори у сохде, гогьиге гирисде.

* * *

Э гьариби туь чуьнгуьре
Мегьил фурмуш, веги уре.
У миёру туьре гене
Куьнд эз Ватан ве эз хуне.

БЕНДГЬО

* * *

Несегьмуьсде гиросденим,
Сеге нму недиримге.
Днеш гьемин дуьл бирени,
Сег имуре невиниге.

* * *

Бирени лап четин увэхд
Гьинор ю нисд, оммо фегьм гьисд.
Днеш четин бирени сэхд
Гьинор ю гьисд, оммо фегьм нисд.

* * *

— Эй одоми, эйчуь сохде туь меслэхьэт
Э догъэвоз, вишеревоз, тегьер делуь?
— Эри гьемме у дананде сохде суьгьбет,
Чуьн дирегор гьуьлом омбор, бире хэйруь!

* * *

Эз ченд рэхьгьо ме се рэхьэ шинохденуым,
Эз комики журу буре нидануым ме:
Шогьирини ве екиге гьисди улууым,
Оммо эз ёр фурмуш сохдем сеимуьне.

* * *

Глэтош глэзор, гьэрд ве дуьшмен,
Тегьер боле, оморенуьт.
Ки гьисдиге хэр ве недан,
Угьоре гьич гьимет нидуьт.

* * *

Чумгьой иму звер веруьт эз пойгьо.
Унегуьре ме диренуым е шерте:
Яратмишиш гьечу бирет инсонгьо,
Чум дирени, пезде пое вегуьрде.

* * *

Руз зендеи — гьисди сер рэхь,
Руз муьрдеи — эхир юни.
Белкем сохдей келе темэхь
Э садсалиш расирени!

СЕРНОМЕ

Эз редактор	5
«Э ён дуре астарегьой асму»	11

Стихигьо

Те хорн черх хурде	12
Пире догълуьгьо	15
Эри деде	19
Э ён куьрпи Максоб	21
Зугьун деден	23
«Бэхила бугьо гьелбет мибу хьэшоко»	26
«Гов немуьрден не хурдемгеш»	28
Мэҕинигьой эн Махмуд мизигьуйт те увэхд»	29

Эз мэҕинигьо эри Муи

1. Нэгъорей ме	30
2. Эгер догълуь гоф дориге	31
3. Э мержлугъ гуьла пажири	32
4. Мэҕини	33
«Эхов дирем гуйге муьрдем»	35
Дарафдеки э хуней Самед Вургун	37
Согъбоши, Стамбул!	38
Э товун Ватан ме	40
Зерде велгьо	43
«Салгьо рафде гьуьлом дегини бири»	44
Туй рафденге э догъгьо	45

Э ён энү пенжере	47
Хэнжел	49
Догъистуй ме	51
Ихдилот э товун дусди	53

Хэшд ризс мэгІнигьо

«Хьэшд риз мэгІни»	59
«Пушотегьо минуувуьсдуьт»	60
«Зиндегуни — холинчеи»	61
«Тегьер шев ве себэхь...»	62
«Шори, пой екем, эже зу рафде?»	63
«Себэхьгьо шоре лов эз хов вэхуьшде»	64
«Чум рэхьзо бирегор...»	65
«Се жире мэгІнигьо хэлгь хунде»	66
«Чаруьсдуьмге э пулаг ме»	67
«Буравгьо, данки нисд эн иму»	68
«Нисди чи не пажуь, пуч небу»	69
«Кулокгьо э аул хэненуй жумундет»	70
«Бегем Хочбар дургуне нум ве хови?»	71
«Тики догь дур гьисдигеш...»	72
«Дирем ме э гьунши заргеле»	73
«Гофе гузет нис сохденуьм»	74
«Ме куьгьне овчинуьм...»	75
«Э догьгьой Догъисту гІэдот бу пушоте	76
«Бебегьо ченд сал зу инжиге зигьисдет»	77
«Зиндегуни раче верэгь дестони»	78
«Хурег ки не бире...»	79
«Сес ворущ оmore эз песой пенжере»	80
«Бегем килэхь эн бухоре веноге»	81
«ТэгІрифи, чуь герекн туь эри зиндегьо»	82
«Чуьтаме мизигуьт, гьинорлуье мердгьо?»	83
«Фурмуш сохдей мугьомгьоре, туь, зурна»	84
«Сес сохде рихденуьт чойгьой догь...»	85

«Нуьшдебу е ченд пир...»	86
«Эри ме гу...»	87
«Имуре мозолменд зендейтгьо дедейгьо»	88
«Негьогъ туь гирисде мере зере серкуш»	89
«Нис сохденуьм э муьглуьжуьз ме бовор»	90
«Эз догъгьо рихде чой...»	91
«Гъуногъ зу биёвгьо, зу миё вогорду	92
«Куьнде дусд...»	93
«Нуьвуьсит э ханжел...»	94
«Велггьой дор сес сохде...»	95
«Дит, венуьшуьм э глэсб бебе»	96
«Ме кук догълуь...»	97
«Эри ме оmore нимуну асмуйму гьемише»	98
«Эжеи туь, ишуьгъменде мозол ме?»	99
«Хьохмо бугьо энжэгъ биё имам бу»	100
«Зимигьоре те э суьмбуьл расунде»	101
«Э инжо э иму савзеранг догъгьоют»	102
«Гене рэхь...»	103
«Епинжисуьз рэхь ме э чул офдоге»	104
«Чуьтамеш бириге, екире не дирейм»	105
«Недирем ме кинлегьо гье сухут»	106
«Ме шори сохденуьм дуь дусде диренге»	107
«Дуьл глэтлуьни — сухде глэтош»	108
«Ужире дохьоргьо ве догъгьо биренуьт»	109
«Э эврен дусд вогошд эз гьопу»	110
«Нимуним гьемише...»	111
«Езугъи э жовон...»	112
«Глэилле гирисдге...»	113
«Оморем дубьборе...»	114
«Э сер гъуш ве буьлдуьр мешенит сенгъгьоре»	115
«Туь, вэглдо, мевепич э тегьер женгесур»	116
«Э хори жилгъсуьз гешденуьм»	117
«Э руй хори келе ейлуьгъ вор доре»	118
«Мердгьой догъгьо бисдорутге гъэнетлуь»	119

«Инсонгъо, лап евош эричуь гешденнт?»	120
«Чуь сохум ме э дулевоз»	121
«Медениш туь гъечи э ме текебур»	122
«Эз булутгъо лепе-лепе»	123
«Нехирчире небу дерд ю»	124
«ГӀэилигъо мигирорут»	125
«Жовонгъойму, буьруьтгъо желд»	126
«Муй зен жовон, кук дигъиму»	127
«Э дигъ иму ченд сад салгъо»	128
«Мереш бируьт бироргъо ченд»	129
«Э пенжере нуьшдебируьм»	130
«Воисдени данн эй туь»	131
«Гъугъ догъ верфи...»	132
«Эз Ватан дур ксм негешдем уакегъоре»	133
«Гене мере гъисдуьт гузет дуре рахъгъо»	134
«Эри чуьнуьт бугъолауь сенгъгъо ве суьрх»	135
«Мибисдо вэхд...»	136
«Э гъэд туз э добон пойгъойму пичире»	137
«Негъогъ туь, вэхд, келегеди эдей доре»	138
«ГӀэилигъо оморенуьт э ёр ме»	139
«Эри чуь туь, хуне, бирей лол сервохъид»	140
«Э куьгъне махъэле гъисдигъо хунейму»	141
«Эз чуьни туь, васал, девлетлауь негуи?»	142
«Гене бур себэхъи веромо эз зури»	143
«ГӀэилле гирисденге»	144
«Эжен, духдер догъ...»	145
«Дегешдем э ейлогъ...»	146
«Эдеме гешденуьм дурунде мержгъоре»	147
«Миверовт буй доре у чуькле гӀэилгъош»	148
«Э кун эн пой э пойвоку»	149
«Гъуьндуйри гешденуьм...»	150
«Дуьл ме — суьфрей мигӀидини»	151
«Хэёл сохдум, э ранг эн верф гуьлгъой дори»	152

«Э лойгьойму савзей эн догъ гьуьндуьр бире»	153
«Э жигей эн товуш чуьшме»	154
«Е гоф гу...»	155
«Эз биней дохьори мирихд гIов»	156
«Нис воисде ненуй хунум»	157
«Ме эй туь, гьисдигьо эз гьер чи знедте»	158
«Салгьой ме гирошдет ве э ёр немундет»	159
«Э булутгьо сьумуьргъ гьэнет зерени»	160
«Эйчуьни туь гьэмлуь ве гофиш нис сохде»	161
«Сер себэхъ гьугъ догъгьо, э тегьер чупонгьо»	162
«Шев гуйге эй ме гьисд дуразе ихдилот»	163
«Гьунши ме екемлей чумгьоре сэхд сохде»	164
«Четиними игидире бурмунде!»	165
«Гуфдиренуьт муьхькем нисдуьм э муьгьбет»	166
«Гьэл гуьрде моч сохде де э зир дор бэгIани»	167
«Лос бири сьумуьргьуш...»	168

Хэ т г ь о

Хэтгьо э дергьо ве гьопугьо	171
Хэтгьо э сенгьгьой гьоврегьо	173
Хэтгьо э хэнжелгьо	177
Хэтгьо э сьуртгьой шороби	182
Хэтгьо э утогьгьо	186
Хэтгьо э десдечугьой Унцукули	188
Хэтгьо э дохьоригьо	190
Хэтгьо э гуферегьо	191
Хэтгьо э спинжигьой Андин	192
Хэтгьо э егьергьо	194
Хэтгьо э чуьнгуьргьо ве сазгьо	195
Бендгьо	197

Гамзатов Расул.

Буьлуьнде астарегьо. Махачкала,
Дагкнигоиздат, 1968.

198 стр., 1 л. портр.

Высокие звезды.

На татском языке

□

Переводчик *С. Изгияев.*
Редактор *Х. Авшалумов.*
Художествен. редактор *В. Логачев.*
Техн. редактор *М. Ханукаев.*
Корректор *Ах. Семендуев.*

□

Сдано в набор 1-II 1968 г.
Подписано в печать 16-IV 1968 г.
Форм. бум. № 1 60×90¹/₃₂ Бум. л. 3,1875
Печ. л. 6,375 Уч.-изд. л. 3,2
Тираж 1000. Цена 44 к. Перепл. 10 к.

Дагестанское книжное издательство
Управления по печати
при Совете Министров ДАССР,
Махачкала, ул. Маркова, 55. Зак. 115

Типография им. С. М. Кирова
Управления по печати
при Совете Министров ДАССР,
Махачкала ул. Маркова, 51.

Цена 54 коп.

МАХАЧКАЛА 1968

Расул Гамзатов

ВЫСОКИЕ ЗВЕЗДЫ

На татском языке